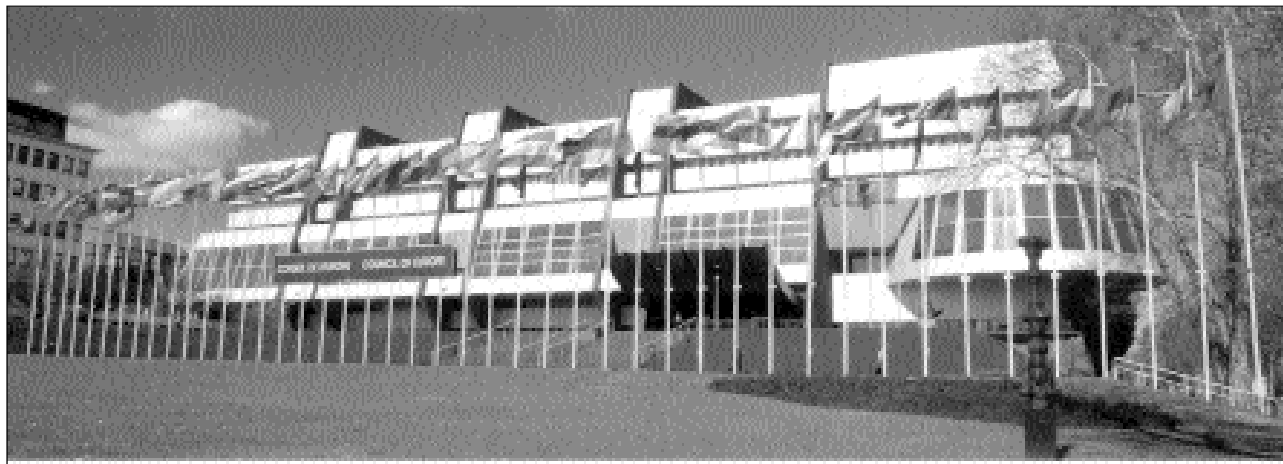

ЛИСТИ ЗІ СТРАСБУРГА

Нашого спеціального кореспондента Олесі Головки

На цьогорічній осінній сесії Парламентської Асамблеї Ради Європи (скорочено ПАРЄ) уже вкотре розглядалося питання про виконання Україною взятих на себе зобов'язань, які наша країна давала перед вступом до Ради Європи. На результати цієї зустрічі українці покладали великі надії. Адже від наслідків обговорення "українського питання" залежить не тільки міжнародний імідж України як суверенної держави, її геополітичне становище серед інших європейських держав, суспільні, економічні, культурні зв'язки, але й визначається подальша доля нашої країни на роки. І ось 29 вересня відбулося засідання ПАРЄ, присвячене Україні.

ГОЛОС — ІЗ "ПРОВІНЦІЇ"?

Страсбург, миле провінційне містечко, зустрічало галасливу юрбу журналістів, що натовпом висипали з автобуса на центральну вокзальну площу навдивовижу теплого осіннього вечора. Як типовий французький буржуа, місто стримано вітало новоприбулих, не бачачи жодної цікавинки в нашому приїзді. Такі делегації до нього прибувають мало не щомісяця: Європейський Парламент, Парламентська Асамблея Ради Європи, Європейський Суд у справах людини — ці міжнародні інституції обрали місцем свого розташування Страсбург — місто на стику Німеччини та Франції. Прогулюючись вузькими охайними вуличками, які своїм зовнішнім виглядом так нагадували мені львівські, знайомлячись з архітектурними пам'ятками історичного центру Ельзасу, відчувала ледь уловимі діја voyait — враження, які ніби колись

уже переживала. І тільки дійшовши до приміщення національного Страсбурзького університету, чиї гостроконечні шпилі можна побачити звідусюди, згадала, що саме в цьому, одному з найстаріших європейських закладів, навчалися видатні українці: історик, етнограф, лікар Опанас Шафонський, який наприкінці XVIII століття рятував москвичів від чуми; останній гетьман Лівобережної України Кирило Розумовський — політик-романтик, який вірив, що Україна колись звільниться від чужоземного ярма. Отже, дух України витав тут іще з давнини. Що ж сьогодні казатимуть європейські дипломати про неї? У цю мить чомусь я згадала поживті каштани в парку Шевченка, на схилах Дніпра, посмішки киян, їхні замислені обличчя. Їх також непокоїть завтрашня розмова. Адже для європейців ми поки що далека провінція. У них свої турботи, свої переживання.

Дюнерами, кебабами, пахлавово та

іншими нетиповими для Франції східними ласощами закликали до своїх прилавоків темношкірі емігранти — турки, араби та інші вихідці зі Сходу. А де ж відомі всьому світу soupe d'oiseaux (цибулевий суп), молюски, круасани, запитаєте ви? Вони всі залишилися в невеличких кав'ярнях та ресторанчиках, що їх утримують саме французи. Адже під егідою переходу на єдину європейську одиницю — євро — влада ініціювала приховану інфляцію — номінали залишилися тими ж самими, змінилась лише назва валюти. Населенню, яке в своїй більшості має середній достаток, доводиться вибирати між супом (11—12 євро) та невеличкими круасанами (1.6 — 2.2 євро) у французьких аборигенів і вищезгаданими дюнерами — товстими булками, напханими м'ясом курки, баранчика чи свині (на вибір), овочами та соусами за 3.5 євро, але у зайд.

Закінчення на с. 3

ПОЖЕРТВИ НА "КОБЗАРЕВУ ЦЕРКВУ"

Офірувач	Сума грн.
ДНФ АБ "Експрес-банк", м. Донецьк	5.25
ДНФ АБ "Експрес-банк", м. Донецьк	8.93
Дика З. С., м. Київ	10.00
Матвієнко Є., м. Запоріжжя	20.00
Сенчакович В. Т., м. Полтава	20.00
Працівники фінуправління, м. Івано-Франківськ	24.00
Мельник, м. Запоріжжя	55.00
Бюро відділу архітектури, м. Коломия	100.00
Байда О. М., м. Львів	100.00
Шарупа О. І., м. Київ	100.00
"Укрпошта"	1102.00
Гуляйченко Р. З., м. Феодосія	8.00
Ліщинський М. В., м. Луцьк	10.00
Цвік Г. В., м. Радомишль Житомирської області	10.00
ДНФ АБ "Експрес-банк", м. Донецьк	12.50
Галушко О. Є., Чумак К. В.	20.00
Дідик К. Б., м. Кіровоград	20.00
Гевко М. Д., м. Чортків Тернопільської області	20.00
Іваненко В. П., м. Вінниця	50.00
Комітет по мониторингу свободи преси, Крим	50.00
СШ № 3, м. Жовква, Львівської області	60.00
РГ УПЦ КП на честь Благовіщення Божої Матері, м. Київ	250.00
ДП "Цегельний завод" АТЗТ "Агробуд"	250.00
"Укрпошта", м. Київ	1130.00
"Львівський експериментальний мехзавод", м. Львів	1500.00
Гончарук Б. Я., м. Київ	10.00
Бризицька Н. П., м. Київ	10.00
Райсанепідемстанція, м. Снятин Івано-Франківської області	47.00
Шпак Л. І., м. Київ	50.00
Дрозд П. У., м. Сімферополь	50.00
Головатий М. І., м. Івано-Франківськ	50.00
Маслов В. Н., м. Київ	100.00
Стоматологія Снятинської ЦРЛ, м. Коломия Івано-Франківської обл.	150.00
Орелецька ЗОШ, м. Івано-Франківськ	234.50
"Укрпошта", м. Київ	359.00
ТОВ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка, м. Івано-Франківськ	2057.00
Петренко О. П., м. Київ	100.00
Водатурський М. Ф., м. Сімферополь	10.00
Войтович О. В., м. Львів	10.00
Новак І. М., м. Київ	20.00
Заболотівська райлікарня, м. Снятин Івано-Франківської області	50.00
Родина Водолаських, м. Луганськ	50.00
Снятинське відділення ОБ, м. Івано-Франківськ	114.00
"Укрпошта", м. Київ	135.00
ЗОШ 1—3 ЧСТ ім. Стефаника, м. Снятин Івано-Франківської обл.	164.70
Державний коледж економіки та торгівлі, м. Луганськ	181.00
Колектив ОРТСТОМ, Давиденко Молодик В. В., м. Радомишль Житомирської області	500.00
Бровченко П. Я., Кіровоградська область	10.00
м. Снятин Івано-Франківської області	15.00
Добрицький А. І.	20.00
НЗОШ 1—2 ст с. Потічок	50.00
Снятинська ДПІ, м. Коломия	36.00
м. Снятин Івано-Франківської області	56.00
Кунинська школа І—2 ст., Львівська область	67.00
Синьковецька НСШ, Львівська область	81.00
"Укрпошта"	100.00
Кульбовський М. М., Кульбовська М. О., м. Хмельницький	100.00
Голота З. Я., м. Київ	100.00
СШ № 2, м. Сокаль Львівської області	250.00
Великогаївський осередок Союзу Українок, м. Тернопіль	400.00
"Просвіта" і громада с. Забіря Львівської області	546.00
Качорак Я. С., м. Одеса	5000.00
Мошик М. Г., м. Суми	10.00
Редько Н. П., м. Коростишів	30.00
м. Снятин Івано-Франківської області	78.45
Вільшук М. І., Івано-Франківська область	100.00
ДКП "Снятинтеплоенерго"	100.00
Міське ВОБ № 6319, м. Львів	125.00
Школенко Б. П., м. Київ	204.00
"Укрпошта", м. Київ	261.00

ВСЬОГО НА РАХУНКУ: 38157 грн.

Добровільні пожертви "На Кобзареву Церкву":

МБФ "Українська Родина"

**Рр № 26045200145101 в Подільській філії АКБ "Київ",
МФО 320401 ЗКПО 21709106**

Минулого місяця в Тернопільському кафедральному соборі та на Березовицькому цвинтарі поминали археолога, літератора-просвітянина, мистецтвознавця Ігоря Герету. Приїхали друзі з Києва, Львова, Рівного... Біля щойно відкритого пам'ятника, автор якого — лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка Ярослав Мотика, згадувалося, як ще рік тому, сповнений прекрасних задумів, добродій Герета ділився ними з побратимами. Він завжди щиро вболівав за результативність нашої спільної справи.

опубліковано тільки нещодавно, зокрема й оригінальну книжку поезії та прози “Скибка неба”.

Значною була й громадська робота І. Герети. Так, у 1978 р. він заснував при картинній галереї мистецький клуб із конспіративною назвою “Золотий вересень”, який діяв до 1985 р. і певного часу був репресований. У 1988 р. став співзасновником першої в Тернополі опозиційної організації “Тернове поле” й Товариства української мови, у 1989 р. — Товариства “Меморіал”, у 1991 р. — художньої премії імені М. Бойчука та Інституту національного відродження України, у 1992 р. — катери української культури в Тернопільській вищій духовній семінарії ім. Йосипа Сліпого, у 1993 р. — стипендії ім. М. Литвина для студентів-бандуристів із Тернопільщини тощо. У 1989 р. І. Герету було обрано членом Проводу Тернопільської крайової організації Народного Руху України, а згодом — членом її Великої ради. Він був депутатом обласної ради, головою комісії з питань культури й духовного відродження.

На знімку, що публікується, Ігор Герета — у колі найближчих друзів. Стоять (зліва направо) художники Ярослав і Ярослава Мотики, народний депутат України Ярослав Кендзьор із дружиною, сидять: Любомир і Марія Крупі та автор цих рядків. Ігор, як завжди, у центрі. Немов беркут, який обіймає нас, думаючи про вічне.

Микола ЛИТВИН

Експерти, які неможливо було очолити, вели за собою. А цей незвичайний добродушний величезний чоловік, який не цурався звичайної чорної роботи, був неабияким організатором, а головне — любив доводити розпочату справу до логічного завершення. Мені завжди не вистачало його — доброго друга й порадника, який умів підставити своє плече в найскрутнішу мить. Щоправда, залишилися з нами пам'ятні статті та конкретні справи Ігоря Герети.

Здобувши вищу історичну освіту в Чернівецькому університеті, 1962 року працював на різних наукових посадах у Тернопільському краєзнавчому музеї. Після шестимісячного слідства засуджений у 1966 році за антирадянську діяльність, спрямовану на відновлення незалежної Української держави, на п'ять років тюремного ув'язнення умовно. Аж до розпаду Радянського Союзу перебу-

БЕРКУТ ПОДІЛЬСЬКИХ ВЕРХОВИН

вав під жорстким наглядом органів держбезпеки та партапарату, і все ж використовував навіть найменшу можливість для наукової та громадської роботи.

Тоталітаризм унеможлилював національний розвій, але й за цих умов Ігор Герета вишукував шляхи утвердження української культури. Він був одним із фундаторів та автором експозиції музеїв С. Крушельницької (1963 р.), В. Гнатюка (1969 р.), Картинної галереї Тернопільського краєзнавчого музею (тепер — обласний художній музей, 1978 р.), про які видав у видавництві “Каменяр” нариси (про музей Гнатюка спільно з О. Черемин-

ським), заснував музей Леся Курбаса у Старому Скалаті 1987 р., за який боровся протягом двадцяти років, аж до останніх днів.

Уже в незалежній Україні вчений активно працював над створенням музеїв — Патріарха Йосипа Сліпого у с. Заздрість, політв'язнів у казематах Тернопільського КДБ, сучасного українського мистецтва на Медовій. Розбудовував засади першого археологічного музею-парку у с. Чернелів-Руський Тернопільського району. У 1993—1994 роках виставка творів образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва із його збірки “Мистецтво друзів” експонувалася в Тернополі та Львові.

Як археолог, І. Герета відкрив сотні археологічних пам'яток та вів дослідження майже двадцятьох. Найбільше його досягнення — розкопки могильника черняхівської культури III—IV ст. у с. Чернелів-Руський, який має європейське значення. Матеріали з цього могильника, а також із могильника в с. Романівка, експонуються на міжнародній виставці в Німеччині (її подальший маршрут: Норвегія, Франція, Італія, Японія).

У 1980—1981 роках учений став співавтором трьох академічних монографій про археологічні пам'ятки Прикарпаття й Волині, співавтором історичних нарисів

про Тербовлю (1971 р.), Бережани (1979, 1980 рр.) і Чортків (1985 р.), а також автором видань про художників І. Хворостецького, І. Марчука, Я. Омеляна (1993 р.) і співавтором видання “Художники Тернопільщини” (1994 р.). Опублікував близько 100 статей в енциклопедіях, збірниках та журналах України, Канади, Росії, Сербії, Словаччини, Польщі та близько 700 газетних статей і заміток.

Ігор Герета був редактором або рецензентом майже двадцяти видань Інституту національного відродження України, членом редакцій та редколегій кількох збірників та журналів. А деякі його літературні твори

Народилася Лідія Костянтинівна в місті Дарниця (тепер це район Києва) 5 квітня 1923 року в родині службовців. Батько — інженер-будівельник, мати — вчителька. 1934 року родина Білецьких переїхала до Києва, оскільки батько працював на будівництві київського мосту. По закінченні середньої школи № 7 Лідія Костянтинівна навчалася у музично-драматичній консерваторії, яку очолював син Миколи Лисенка Остап. Під час війни вона працювала в редакціях газет “Київська правда” та “Література і мистецтво” (тепер “Культура і життя”). З 1944 року і до останніх днів життя Білецької було пов'язане з інститутом театрального мистецтва

«ЧИМ БІЛЬШЕ ВИ ВІД СЕРЦЯ ВІДРИВАЄТЕ...»

Цього року виповнилося б 80 років видатному педагогу, професору, заслуженому діячу мистецтв України Лідії Костянтинівні Білецькій, добре відомій у великій театральній родині. Вона є автором багатьох статей та наукових праць, зокрема, “40 років українському радянському театру”, “Видатні діячі українського радянського театру”, “Шевченко і театр”, “Леся Українка і театр”, “Мистецтво життєвої правди”. До 100-річчя заснування театру корифеїв” та ін. У Київському державному інституті театрального мистецтва імені І. К. Карпенка-Карого вона викладала історію українського театру й театру народів СРСР. Театральне життя ХХ століття цікавило її найбільше — колектив будь-якого театру вважав за честь запросити для огляду власної творчості Лідію Костянтинівну. А Хутір Надія, що на Кіровоградщині, був місцем її паломництва, куди вона приїздила зі студентами та колегами майже щороку.

ім. І. К. Карпенка-Карого: аспірантура, захист кандидатської дисертації, присвоєння їй звання доцента, професора та, нарешті, заслуженого діяча мистецтв України.

35 років Лідія Костянтинівна була деканом заочного відділення КДІТМ ім. І. К. Карпенка-Карого. Але будь-які звання меркнуть у порівнянні з найвищою нагородою — любов'ю та щирим ставленням колег та студентів. Для них вона була найкращим педагогом, Людиною з великої літери, яка опікувалася студентами як своїми дітьми. Не вона вчила їх, а вони вчилися у неї людяності, доброти й професійному ставленню до будь-якої справи. Її дім являє собою родинне те-

атральне гніздо, де місця вистачало всім, із якого вилітали у велике життя повні наснаги та життєвої мудрості вчорашні студенти.

8 квітня 2003 року в КДІТМ ім. І. К. Карпенка-Карого відбувся вечір пам'яті педагога-легенди.

Серед присутніх — однокурсники, учні майстра та сьогоденні студенти інституту. Вів вечір завідувач кафедрою театрознавства, професор Анатолій Васильович Поляков. “Ця скромна зала інституту театрального мистецтва наповнена енергетикою духу, високого інтелекту та творчості багатьох митців української сцени і театральної педагогіки”, — почав він. Поруч із іменами Леся

Курбаса, Гната Юри, Наталії Ужвій, Амбросія Бучми Анатолій Васильович поставив ім'я Лідії Костянтинівни Білецької. Подібні вечори пам'яті стали вже традиційними. Вони є унікальною можливістю для студентів доторкнутися до минулого, поспілкувавшись із видатними діячами-сучасниками.

Ростислав Пилипчук, Богдан Ступка, Валентина Зимня, Василь Неволов, Лариса Кадирова, Ігор Безгін, Валерій Курбатов, Володимир Горянський — ці імена без звань та регалій відомі не тільки тим, хто зростає та мужніє у родинному колі інституту театрального мистецтва, але й далеко поза його межами. Кожний із них пригадав теплі щемливі випадки з минулого. Але кульмінацією вечора став виступ Валерія Курбатова. Його виконання улюблених романсів “найкращого педагога”, а особливо однієї з найтужливіших пісень, виконаної а капела — “Стоїть гора високая” — просто зачарувало всіх присутніх. До речі, студент Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського, блискучий скрипаль Олександр Шевченко — єдиний серед її студентів, хто погодився безкоштовно взяти участь у вечорі.

А у фіналі вечора зі словами щирої подяки виступила сестра Лідії Костянтинівни Олена. Саме вона була її вірною супутницею протягом усього життя. Їхній дім і досі називають домом сестер Білецьких, який до сьогодні відкритий для усіх, хто ще не викреслив зі своєї душі Любов, Доброту, Совість і Працездатність.

Людмила ГУРЕНКО, студентка IV курсу КДІТМ ім. І. К. Карпенка-Карого

Він створив на сцені тільки рідного театру понад сто першорядних вокально-сценічних образів, серед яких зоріють як неперевершені зразки творчого горіння — героїчний Тарас Бульба, хитруватий виборний Макогоненко в операх М. Лисенка, добродушний Іван Карась у нескореному “Запорожці”, трагічний Борис Годунов, нескорений Іван Сусанін в однойменних творіннях М. Мусоргського, М. Глінки, кумедні, такі казкові та водночас реальні царі Салтан і Дондон в операх “Казка про царя Салтана”, “Золотий півник” М. Римського-Корсакова, нещасний Мельник у “Русалці” О. Даргомижського... Навіть фестивалю чи конкурсу його імені в державі не передбачається (слава Богу, що хоч вулиця є!).

Мене не дивує, що в жорстоку тоталітарну радянську добу, в день відзначення 80-ліття велета української оперної сцени в республіканському Будинку актора 31 січня 1983 року, бульдозерами було знесено знамениту садибу М. Донця на Звіринці. Ну, а в добу незалежності навіть обіцяного резонансного ювілею співака-актора з нагоди 120-річчя в стінах Національної опери не відбулося (аналогія хай віддалена, але промовиста, бо ж жорстокість і байдужість простують поряд). А Михайло Донець у вікопомні роки Української Народної Республіки, Гетьманату, Директорії продемонстрував неабиякі патріотичні пориви душі, пристрасно пропагував українську музичну культуру, боровся за її утвердження на кону і в повсякденному житті (“Я любив і люблю українську пісню, українську музику”, — заявив він своїм слідчим на першому допиті 2 липня 1941 року).

Тож перегорнімо хоча б кілька сторінок патріотичних діянь Михайла Івановича Донця на благо рідної музичної культури, на благо розквіту батьківщини (про його виняткову людяність, чуйність, безкорисливість я вже й не говорю).

1 квітня 1917 року співак — учасник сотисядної маніфестації киян, під час якої Михайло Грушевський виголосив промову, сміливо закликаючи скинути з себе ярмо російської імперії й домогтися автономії.

8 квітня 1917 артист співав на вечорі вільної України (із вступним словом виступив Іван Стешенко, лідер народно-визвольного руху, побратим Михайла Грушевського).

18 квітня 1917 року на мітингу-концерті в міській опері в супроводі симфонічного оркестру артист проспівав пісню Тараса з опери “Тарас Бульба” Миколи Лисенка, його ж романс “Мені однаково”, молитву Захарії з опери “Набукко” Дж. Верді та ряд інших творів патріотичного звучання.

Своє пієтичне ставлення до революційних подій в Україні, до духовного паситиря й керманіча Центральної Ради Михайла Грушевського Донець проде-

монстрував у статті “Шлях до волі”, опублікованій у житомирській газеті “Громадянин” від 18 травня 1917 року.

У липні 1917 року при Генеральному секретаріаті освітніх справ Центральної Ради Михайло Донець ініціативно працює в підвідділі театрального мистецтва, очолюваного Михайлом Грушевським, а невдовзі він — ще й активний діяч Театрального комітету при тому ж таки Генеральному секретаріаті Центральної Ради.

рі відбулася прем'єра опери “Черевички” П. Чайковського українською мовою. Михайло Донець із величезним успіхом проспівав партію Голови.

14 грудня 1918 року Павло Скоропадський зрікся влади, а з ним упав і Гетьманат. Кермо держави перебрала Директорія на чолі з Симоном Петлюрою. Михайло Донець покладав на Петлюру великі надії, на мітингу-концерті в Українському клубі натхненно виконав “Ще як були ми коза-

ної України. За його діями і вчинками постійно стежили невсипущі чекісти. А Михайло Іванович був прямим, відвертим, крутим, норовливим, різав правду в вічі.

Не випадково на Донця ще 1936 року було заведено таємну справу. Його будинок на Звіринці прослуховувався через потай встановлені “жучки”. 2 липня 1941 року співака заарештували в стінах рідного оперного театру. Було всього три допити — 2, 4 і 6 липня. У “Спогадах” М. Хрущо-

Ще ніколи в Національній опері на його честь не розступалася важка розкішна завіса, не дивився з глибини сцени майстерно виконаний художником портрет і не звучав у ювілейні дні під склепінням театру його голос, що приніс йому невмирущу славу. Він був у центрі музичного життя в 20 — 30-і роки збіглого століття, його по праву величали українським Шалепінім. Тавро “ворога народу”, затятого націоналіста, наліплене радянськими енкаведистами на душу й серце видатного, ба навіть геніально-го українського баса Михайла Івановича ДОНЦЯ, народного артиста України, навіть у роки незалежності продовжує ще ворохобити чиновників від культури. Замість підняти на щит ім'я співака-патріота, який виборював незалежність держави, його вперто замовчують. Ні пам'ятника в столиці, ні меморіальної дошки на фасаді Національної опери (видатний бас із невеличкими перервами радував палких прихильників своїм неповторним мистецтвом упродовж 1913—1941 років) у столиці немає...

СВЯТО МИХАЙЛА ДОНЦЯ ВСЕ Ж ВІДБУЛОСЯ

До 120-річчя від дня народження видатного співака

Разом із Миколою Садовським, Дмитром Антоновичем, Миколою Вороним, Олександром Кошицем відстоює ідею українізації київської опери.

22 листопада 1917 року на Софійському майдані відбувся парад на честь проголошення Української Народної Республіки. Було зачитано III Універсал. Парад приймали Голова Центральної Ради Михайло Грушевський і Генеральний секретар військових справ Симон Петлюра. Михайло Іванович разом з Іваном Огієнком, артистами театру Миколи Садовського вітав проголошення УНР. Наступного дня, 23 листопада, на концерті-мітингу в Лук'янівському народному домі виконував “Гей не дивуйте, добрії люди” в обробці М. Лисенка, “Ой що ж бо то та й заворон” і “Дубинушку”.

17 березня 1918 року разом із тисячами киян, стоячи під жовто-блакитним знаменом біля пам'ятника Богданові Хмельницькому, артист хлібом-сіллю вітав в'їзд до Києва Симона Петлюри і його війська.

Подією в мистецькому житті Києва став також вечір пам'яті Миколи Лисенка, до участі в якому були залучені кращі українські артистичні сили. Концерт відбувся в залі Інституту імені М. В. Лисенка. Найсильніше враження на аудиторію справив виступ Михайла Донця.

У кінці листопада 1918 року в київській міській опе-

Учасники ювілейного вечора Михайла Донця

ками”, “Реве та стогне Дніпр широкий” М. Лисенка. У залі сиділи Симон Петлюра, Володимир Винниченко.

Наприкінці грудня 1918 — на початку січня 1919 року Донець охоче співає перед військами Симона Петлюри, на велелюдних мітингах-концертах Лисенкові “Гетьмани, гетьмани”, “Огні горять”, “Ой Дніпре мій, Дніпре”, “Учітеся, брати мої”, козацькі, патріотичні пісні.

30 грудня 1918 року в міській опері Михайло Донець виступив як соліст у першому концерті Державного оркестру, утвореного Директорією Петлюри. Арія і пісня Тараса в його виконанні справили на публіку незабутнє враження.

У перші січневі дні 1919 року подвижник національної культури оббиває пороги Директорії, аби здійснити заповітну мрію — українцізувати зросійщену міську оперу і поставити на її кону “Тараса Бульбу” М. Лисенка. На жаль, більшовицькі війська потопили українську революцію в крові.

Прийшовши до влади, совети не простили Донцеві його подвигу в ім'я незалеж-

ва, першого секретаря ЦК ВКП(б)У знаходимо:

“Був іще великий співак в Україні — Донець. У парі воні з Паторжинським співали... Не знаю, з яких джерел (знав, гаразд знав, із яких! — М.К.), але за ним усталилася з-поміж партійного активу і надто в чекістів слава антирадянської людини, націоналіста... Заарештували його, керуючись мотивами, що німці знають його політичні, антирадянські, антикомуністичні настрої і після захоплення Києва можуть його використати. Аби не дати цієї можливості ворогові, його заарештували. Він дуже скоро помер...”

Дозвіл на розстріл дав той же Микита Сергійович!

У справі Михайла Донця, що знаходиться в розпорядженні Служби безпеки України, є копія довідки під грифом “Совершенно секретно”, де я натрапив і на таку фразу:

“В июле 1941 года по распоряжению врага народа МЕРКУЛОВА без решения суда ДОНЕЦ Михаил Иванович был расстрелян (см. радио ш. телеграмму)”.

Отож, прошу не вірити офіційно проставленій в усіх енциклопедичних довідниках даті смерті Михайла Донця — 10 вересня 1941 року. Його закатували, як мені вдалося встановити, на два місяці раніше — 10 липня 1941 року.

Про ці та інші величні й трагічні сторінки з життя великого співака йшлося на ювілейному вечорі з нагоди 120-річчя, що із запізненням (народився Михайло Іванович 23 січня 1883 року в Києві) відбувся 26 верес-

Глибоко перейняті величчю і трагічною долею патріотичного співака Михайла Донця, солісти Національної опери, котрі з радістю погодились співати безоплатно, вийшли на кін із величезною відповідальністю, приготувавши до своїх виступів твори з оперного, камерного та народнопісенного репертуару ювіляра.

Значу, що на сцені, як того й хотілося, відбувся парад талановитих басів старшого і молодшого покоління, парад яскравий, самобутній. А поміж їхні голоси органічно влітався у тканину вечора неповторний голос ювіляра в механічному запису, що сприймався вдячною публікою як живий, як перекук минулого з сучасністю.

Молодий красивого тембру бас Василя КОЛИБАБ'ЮКА захопив слухачів піднесеним виконанням солоспіву М. Лисенка “Ой Дніпре мій, Дніпре” та теплим гумором у популярній жартівливій пісні “Удовлицю я любив”.

Добре знайий публіці, теж молодий, Сергій МАГЕРА, володар багатьох міжнародних конкурсів вокалістів, котрий уже впевнено опанував складний репертуар і заявляє про себе як перспективний майстер вокалу, захопив публіку не лише прекрасним інтерпретуванням арії Гремін з опери “Євгеній Онегін” П. Чайковського, а й глибоким проникненням у романсову лірику С. Рахманінова.

Буквально зачарував аудиторію досвідчений соліст столичної опери Сергій СКУБАК. У нього розкішний, сильний тембрально забарвлений бас, якому під силу найскладніші партії.

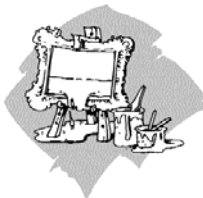
Тепло сприйняли слухачі виступ молоді солістки Світлани ГОДЛЕВСЬКОЇ, яка прийшла шанувати пам'ять Марії Едуардівни Донець-Тессейр, свого часу прекрасної оперної співачки, а ще прекрасного педагога з вокалу. Виконання Світланою Годлевською та Сергієм Магєрою народної ліричної пісні “Місяць на небі” змусило слухачів старшого покоління пригадати чудовий родинний дует Марія Донець-Тессейр — Михайло Донець.

Буквально загіпнотизував слухачів вокальною майстерністю визнаний перший бас України Микола ШОПША.

І як не згадати талановитого концертмейстера Національної опери Галину ДУДЕНКОВУ, яку давно вже полюбили шанувальники наших музичних вечорів у Будинку вчителя за високий артистизм, за постійну увагу до співаків, за прагнення творити з ними на єдиному подиху.

Вечір завершився виконанням української народної пісні “Взяв би я бандуру” у виконанні чотирьох чудових басів Національної опери. То була прекрасна мить, чар від якої словами передати неможливо. То був гімн Донцеві — велетові національної оперної сцени.

• **Микола КАГАРЛИЦЬКИЙ**, письменник, заслужений діяч мистецтв України

З РОСИ Й ВОДИ!

Лауреатові Шевченківської премії, заслуженому художнику України Андрієві АНТОНЮКУ виповнюється шістдесят.

Але це ще не фінал, як любить зазвичай казати маестро, всесвітньо відомий художник із Миколаєва.

Що правда, то правда. Як у масштабі країни, так і в масштабі однієї людини: посттоталітарний «броунівський рух», і тільки іноді, мовби старокозацькі маяки на скіфських крутих курганах, — огники надій. Зорі з Чумацького Шляху просипалися на землю, але від того не стало ні видніше, ні легше: спробуйте побігати стежкою, встеленою пекучими зорями з металічними рваними краями...

А в біографії Андрія Даниловича Антонюка таких стежок і доріг, усяпаних палаючими зорями, і справді багато. Уся біографія — мовби кардіограма розпластаного на півтісці серця. Понині таємницею є навіть дата народження художника...

— Андрію, — звертаюся до рідної мені людини, геть уже посивілого, але з молодими блакитними очима митця, — коли ж Ви народилися насправді? Раніше святкували день народження 13 жовтня, виставку відкривали персональну 13 листопада (це іменини І. С. Нечуя-Левицького. — Д. К.), у паспорті ж — 15 жовтня написали. Потрапили Ви у круговерт 13 жовтня — Всесвітній день художника, уже приписалися б до цієї демонічної дати...

Художник відступає від мольберта (раритет: особистий мольберт засновника «південної школи» одесита Костанді!), примруженим оком оцінює щойно покладений на полотно мазок, і лише потім усміхається. Іронічно, хитро:

— А ти ще зауваж, якого це року було. Тоді взагалі стане весело...

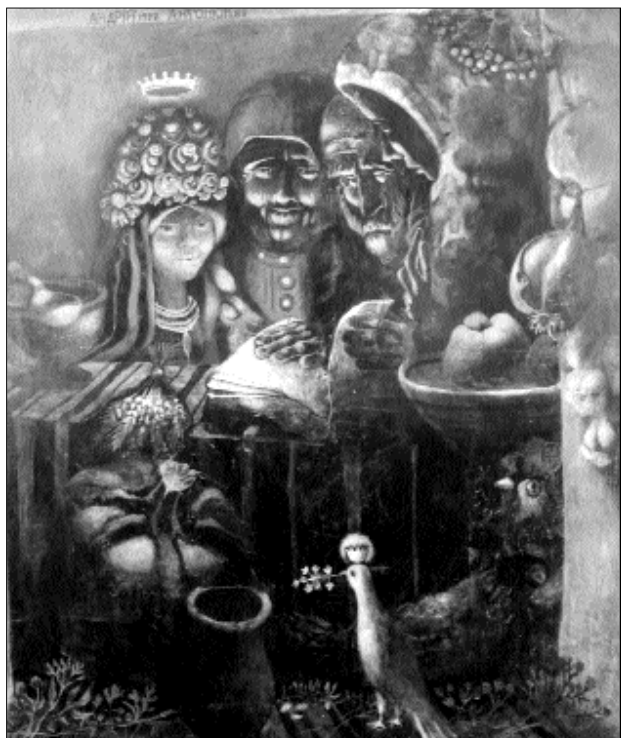
Отже, Андрій народився у жовтні — у цьому сумнівів немає. Немає сумнівів і в тому, що рік той був старшим за століття: воєнний 1943. І не було тоді України, не було УРСР, а південь України географічно був Трансністрією, окупаційною румунською територією. Народився майбутній художник на Богополі (Ольгопіль, Голта і Богопіль і склали теперішнє м. Первомайськ, але пролетарське ім'я і будинок міському КП(б)У у вигляді серпа і молота (ото була архітектура!) містечко здобуло ще до війни. У розпал війни саме на Первомайщині, в с. Кримка, діяла легендарна підпільна організація юних патріотів «Партизанська іскра», про яку написав О. Гончар і було знято фільм. Але тоді, коли навколо все палало, майбутній геній українського модерного живопису лежав у пелюшках. Інший знаменитий українець із Богополя, що народився 7 листопада (!) 1936 року, — неповторний Микола Вінграновський, — носив ім'я Николає, торбинку з книжками і вчився в нульовому класі початкової румунської гімназії...

Зовсім недавно розповів Андрій Антонюк багато трагічного з життя родини в передвоєнні роки. І як сім'я тікала з одного села в інше після колективізації. Як двоє дідів етапували в СЛОН, сиріч — на Соловки. Як із Соловків утекли вони

"Моя Венеція"

ЗЛАМАНИЙ ПРОМІНЬ ЛАМПАДИ

"Дідусева читанка"

"Мамині макітри"

аж до Узбекистану, під Самарканд. І вже по смерті вусятого «батька народів», студентом Одеського художнього училища імені співаця Першої кінної Митрофана Грекова, юний Андрій Антонюк із родичем-провідником уперше побачив діда під Самаркандом. І тепер, напередодні ювілею, малює себе верхи на верблюдах, серед нескінченних піщаних дюн і барханів. Але для художника це — не просто сюжет із власної біографії. Скоріше, це сюжет із буття битого й січеного, гнаного народу українсько-го, котрий завжди своїми альянтами вибирав пасіонарних вершників і слугував їм то конем, то волом, а то й верблюдом ув емігрантських падолах. Але то — лише одна сторінка Книги Буття України. Тільки одна. Героїчні сторінки української історії, непрочитаних сторінок і тепер не бракує. Час од часу гортає їх не лише, і не тільки вітер історії, а й сам український народ. Гортає руками своїх поетів і художників, композиторів і вічної посполитої «громади

в сіряках», за Т. Шевченком, у куйайках і кирзі недавнього минулого і теперішнього часу.

Гортає й Андрій Антонюк, українець генетичний, із душою — наче собор.

А кого тільки немає по наших соборах!

Але персонажі фігурних композицій співацько-го степу, Великого Лугу, Київської Русі й Січі Запорозької — на такій висоті незнищенності народного духу!

Український Гамлет го-милетики стоїть і над українським художником Андрієм Антонюком, і вустами підлітка питає в діда-всєвіда: «Учителю, хто ми?» Мистецтво ж не дає прямих відповідей, образний лад його будує картину-відповідь. І тому в гігантському доробку митця — сила-силенна знайомих полотен. І хоча описувати намальоване — справа невдячна, гадаю так: уже назва тієї чи іншої картини — й то промовляє сама за себе. Тут і «Св. Антоній Печерський», і «Нестор-літописець», і «Григорій Варсава Сковорода» і «Т. Г. Шевченко (У казематі)», і «Летючий

Прометей». Манера Антонюка — це мовби модерна, перелицьована з іконографії живописна українська історія: «Засвіт встали козаченьки», «Чиста вода», «Бузька Січ», «Смерть козака», «Вогні на курганах», але й глосолалічна «Лампада над Синюхою», що осяяла ріку дитинства малого й старого Андрія. Це, так би мовити, перший план. А другий план-підтекст — ото вже глибоко захований біль за тим, що притлумлено історичну пам'ять у сучасного покоління. Або «Каміні Мигі», де на високих пагорбах над Південним Бугом і його гранітними берегами — каміння небесне, упалі з небес астероїди. Як не обпекти нозі й душу об це вічне «каміння спотикання» наше? Може, така ми нація, печалиться художник, що й потрапивши на небо, шукаємо шляху лише чумацького, та мазаних дьогтем возів і пужалом окреслюємо шлях у Всесвіт, але тому й безсмертні, що наївні, як бджоли, і трудящі, як бджоли, і земний мед українських па-сік солодший нам од солод-

кої, найсолідшої манни небесної?

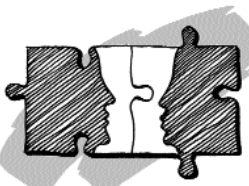
Випускник Одеського художнього училища, Андрій Антонюк служив у армії на Закарпатті. Зачарований, каже він, і тепер красою Срібної Землі. Там зазнайомився з народним художником України Федором Манайлом, натоді вже художником-консултантом кінофільму «Тіні забутих предків». А став Шевченківським лауреатом в один рік (1994) зі співавтором сценарію «Тіней...» Іваном Чендеєм, трагічним літописцем Зеленої Верховини. І такі зустрічі формували його творчу натуру, творчу манеру, елегантну й вибухову водночас — Андрій і справді вулканний чоловік! І тепер, коли сягнув вершини віку й визнання, коли його полотна — в приватних і музейних колекціях багатьох країн світу, він усе-таки продовжує дивувати новими відкриттями. Як-що раніше художник звертався до історії здебільшого української, то нині персонажами його картин стали Діоген і Бенвенуто Челліні, Дон-Кіхот і Шолом-Алейхем. І тут — не просто «літературний

історія про те, як запорозькі козаки вкрали свій дерев'яний собор під носом у турків і перетягли на свій берег, належить перу Шолом-Алейхему? А той собор на Богополі — то реальний собор. Три століття простояв потому на Богополі, а знищили його вже в часи несамомотиві Микити Хрущова, в 60-ті рр. XX століття...

...Музей образотворчого мистецтва України — на Грушевського, 6, зовсім недалеко від Музейного завулка, де перебуває Всеукраїнська «Просвіта» і редакція тижневика «Слово Просвіти». Саме там у березні 2003 року з успіхом пройшла широкомасштабна ретроспективна виставка А. Антонюка. Відвідали її тисячі людей, і немало з них — еліта України, духовна еліта.

Цієї ж осені в Миколаєві — після Києва, Москви, Страсбурга, Брюсселя, Торонто й інших міст — Андрій влаштовує виставку нових полотен у муніципальній картинній галереї обласного відділення Фонду культури, а ретроспективні його вернісажі пройдуть в обласному художньому музеї імені В. Верещагіна, в гуманітарному державному університеті імені Петра Могили тощо. Буде виставка й на «малій батьківщині» ушавленого митця — у Первомайську. І полотна Андрія Антонюка ще довго бентежитимуть українські серця, надто в такі часи, як наші. Видана колись у Давній історії посполитого нашого мистецтва називалася досить промовисто: «Українське малярство XX століття: від М. Бойчука до А. Антонюка». Не треба, думаю, нагадувати, чому українське відродження 20-х років XX століття названо «розстріляним». Уже тепер видно, що й за доби проголошеної незалежності не все гарно в одвічній нашій «Атлантиді під вербою». Але й під зламаним промінням соборної лампади живе і міниться Андрієва земля, січова земля України.

Дмитро КРЕМІНЬ, письменник, лауреат Національної премії ім. Тараса Шевченка, м. Миколаїв

АНОНС

ПЕРШИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ.
11 ЖОВТНЯ, О 19.10

Авторська програма Бориса Гривачевського “Дзвони народної пам'яті”, присвячена пам'яті жертв голодомору 1932—1933 років. Учасники саме цієї телепередачі — голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, народний депутат України Павло Мовчан і народний художник України Анатолій Гайдамака — порушують нагальну проблему будівництва Меморіалу жертвам голодомору і дають різку оцінку діям столичної влади, яка брутально втручається у рішення найвищого законодавчого органу Держави щодо відведення території для цієї всенародної будови.

Програма “Дзвони народної пам'яті” відкриє ще одну історико-публіцистичну сторінку національної трагедії нашого народу вустами живих свідків героїки протистояння “червоному терору” в селах Холодноярської республіки, що постало свого часу в горнілі боротьби за незалежність, за волю в серці України — Черкаському краї.

У День пам'яті жертв голодомору й політичних репресій (22 листопада) запалить поминальну свічу в кожній українській оселі — такий лейтмотив звернення учасників передачі до мільйонів телеглядачів України.

11 жовтня впродовж 30 хвилин будьте з Першим Національним.

Інф. “СП”

РЕПЛІКА НА РЕПЛІКУ
У ЄВАНГЕЛІЇ НАПИСАНО

У замітці “Навіщо Богу п'ята графа?” [“СП” № 38(206)] о. Юрій Мищик, протоієрей УПЦ Київського Патріархату, професор, доктор історичних наук стверджує: “Що стосується Діви Марії, то вона, згідно зі Святим Письмом, була єврейкою за походженням, походила із роду знаменитого царя Давида, а той, у свою чергу, походив від Авраама”. Але ж у Євангелії ніде не говориться про родовід Діви Марії. Йдеться про родовід Йосипа, який, як відомо, не був батьком Господа нашого Ісуса Христа: “А Яків породив Йосипа, мужа Марії, що з неї родився Ісус, званий Христос” (Мт. 1, 16).

Сам же Ісус Христос сказав таке, звертаючись до фарисеїв: “Що ви думаете про Христа? Чий Він Син?” Вони йому кажуть: “Давидів”. Він до них промовляє: “Як же силою Духа Давид Його Господом зве, коли каже: “Промовив Господь Господеві моєму: сядь праворуч Мене, доки не покладу Я Твоїх ворогів підніжком ногам Твоїм”. Тож, коли Давид зве Його Господом, — як же Він йому син?” І ніхто не спромігся відповісти Йому ані слова...” (Мт. 22, 41—46).

● Галина ГАРМАШ

ПЕРЕДПЛАТА 2003

ЛИЧИТЬ КОЖНОМУ!

Пам'ятаючи про наш Український фактор, поспішайте до найближчого відділення зв'язку і просіть “Каталог”... Розкрийте його на сторінці 127, і останнім у таблиці побачите наше оголошення: “Індекс 30617. Слово Просвіти. Культурологічний тижневик. Людина в контексті політики, рідної мови, культури, історії, релігії, літератури. Образ сучасника в інтер'єрі доби, суспільно-політичних і життєвих інтересів”.

Вартість видання з доставкою та оплатою передплати:

на місяць — 2 грн. 13 коп.;

на три місяці — 6 грн. 39 коп.;

на шість місяців — 12 грн. 78 коп.;

на 12 місяців — 25 грн. 56 коп.

Той, хто передплатить газету на рік і надішле копію квитанції до редакції (адреса: 01001, м. Київ, пр. Музейний, 8), обов'язково отримає наш подарунок — “Кобзар” Тараса Шевченка. Поштові витрати — за рахунок редакції. Довідки за телефоном: 228-01-30.

Сподіваємося на вашу підтримку нашої передплатної акції: “Кобзар” — у кожному українську родину!”

БУДЬМО РАЗОМ!

КОНФЛІКТ

Відповідно до змісту Конституції наша держава є національною за своїм походженням, оскільки її утворення відбулося на основі здійснення українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення. Національний характер держави зумовлюється повною мірою й етнопатрістичним складом нашого суспільства. Це знаходить своє відображення у державній мові (ст. 10); символіці (ст. 20); в інших атрибутах держави; у її політичній діяльності, традиції та культурі української нації, її історичній свідомості, традиції та культурі, а також етнічній, культурній, мовній та релігійній самобутності всіх корінних народів і національних меншин України (ст. 11); у піклуванні про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави” (Коментар Конституції України).

Виходячи з цього, спроби деяких місцевих держадміністрацій та органів місцевого самоврядування надати російській мові статус офіційної мови є не що інше, як зазіхання на державний устрій національної держави України. Мета цих зазіхань — скасування національного устрою держави Україна й утворення на її місці політичної держави. Тобто, українська нація в такому випадку стає “безпритульною” нацією. При цьому хочу зауважити, що українська нація представлена в Організації Об'єднаних Націй як окрема, самостійна нація майже з самого заснування ООН.

Недотримання українського законодавства у мовній галузі на користь російської мови руйнує підвалини національного устрою України начебто й непомітно, але цілеспрямовано.

Я особисто прийшов до висновку, що, використавши всі національні засоби захисту в судовому порядку, тре-

СУДЖУСЯ ЗА СВОЇ МОВНІ ПРАВА

ба шукати захисту своїх прав і свобод у відповідних міжнародних судових установах, членом або учасником яких є Україна. У зв'язку з цим у мене виникає питання до опозиції — після того, як друга судова інстанція скасувала рішення судді Василенка (за зверненням опозиції) про порушення кримінальної справи проти Л. Д. Кучми, чому представники опозиції не звернулися до міжнародних судових установ, якщо опозиція вважає скасування рішення судді Василенка несправедливим? Хочу нагадати, що справедливий судовий розгляд є однією з основних вимог Європейської Конвенції з прав та основних свобод людини, яку ратифікувала Верховна Рада України 17 липня 1997 року, тим самим визначивши юрисдикцію Європейського Суду з прав людини обов'язковою для нашої держави. Європейський Суд із прав людини вважає вичерпаними засоби національного захисту в судовому порядку, якщо особа звернулася до першої та другої судової інстанції, після чого її порушені права не були відновлені.

Вбачаючи, що хтось дорікне, що всі вважають себе стратегами, споглядаючи збоку, хочу навести приклади втілення своїх раніше згаданих ідей у життя.

Одержавши 19. 08. 2000 р. відповідь російською мовою управління транспорту Луганського міськвиконкому на моє звернення стосовно незадовільної роботи громадського транспорту в Луганську, яке я написав державною — українською — мовою, я звернувся до Ленінського районного суду Луганська із позовною заявою до Луганського міськвиконкому. У своїй позовній заяві я зазначив, що були порушені мої конституційні права на

спілкування державною мовою та обмежені мої права за мовною ознакою, що суперечить вимогам ст. 24 Конституції України. Тобто, це — дискримінація за мовною ознакою.

Після невизнання відповідачем своєї провини — я звернувся паралельно до Луганської міської прокуратури із заявою про порушення кримінальної справи за ст. 161 ч. 2 Кримінального Кодексу України за фактом дискримінації проти посадових осіб виконавчого комітету Луганської міської ради.

На сьогодні вирішення мовного конфлікту з Луганським міськвиконкомом перебуває у другій судовій інстанції — апеляційному суді Луганської області. Якщо в Україні не буде позитивно — для мене — вирішена ця справа, то Європейський Суд із прав людини не буде панькатися з антиукраїнською владою в Україні, та зобов'яже її дотримуватися міжнародних угод і власного українського законодавства.

У ході вирішення мовного конфлікту в судовому порядку виникли ще правопорушення в галузі мови спілкування з державними службовцями: прокурором Луганська М. Г. Ногіним; суддею Ленінського районного суду Луганська О. О. Запорожченко; Луганським міським управлінням внутрішніх справ тощо. Ці правопорушення я оскаржую відповідно до раніше викладених мною ідей захисту своїх прав.

Прошу і пропоную усім національно свідомим українцям спробувати викладений мною спосіб захисту своїх прав у судовому порядку.

● Сергій МЕЛЬНИЧУК, м. Луганськ

ВІЗИТ

В УКРАЇНСЬКОМУ
ЛІЦЕЇ —
МОСКОВСЬКІ ГОСТІ

У рамках року Росії в Україні напередодні Дня вчителя з візитом дружби в столицю України приїжджали директори Центрального округу московського департаменту освіти. Мета візиту — подивитися на українські навчальні заклади, оцінити рівень досягнень у нашій освіті. Це візит-відповідь, оскільки у квітні цього року вчителів Києва приймали педагоги московських шкіл.

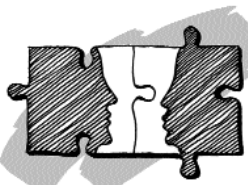
Протягом перебування в столиці нашої держави російські освітяни відвідали навчальні заклади всіх 10 районів міста. Ознайомилися з укладом і внутрішнім життям українських шкіл (ліцеїв, гімназій).

Серед навчальних закладів, у яких побували гості, був Український гуманітарний лицей Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Приймала колег директорка лицю Ганна Стефанівна Сазоненко.

За її словами, навчальний заклад, синтезуючи вітчизняний та зарубіжний педагогічний досвід, створює свою, авторську, школу в педагогічній науці, і виховує національну еліту України. Український гуманітарний лицей вибудований на основі державницької концепції національного виховання і є самодостатнім, елітарним навчальним закладом не тільки за рівнем оснащення, а й за підготовкою учнів. Вагоме місце в навчальному процесі займає вивчення іноземних мов — англійської, французької, німецької, іспанської, італійської, китайської, японської та російської. До речі, останньою відбувалася зустріч з росіянами, оскільки всіх інших мов, включно з українською, гості не розуміли.

Але, що краще може бути за слова директора? Звичайно ж, знайомство з самим лицеем. Оглядаючи корпус та класи, гості потрапили на відкриття виставки робіт художника Валерія Франчука. Побували в картинній галереї — гордості лицю, адже такою колекцією творів сучасних українських художників може похвалитися не кожен музей, а що вже й говорити про навчальний заклад. Отже, Український гуманітарний лицей показав російським освітянам високі досягнення не тільки в технічному оснащенні навчального закладу, а й у підході до такого важливого чинника виховання, як духовне збагачення підростаючого покоління, розвиток його естетичних смаків.

● Олена БРЕЗІЦЬКА

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

ЛЕДЬ НЕ
СТАВ «ХОХ-
ЛОМ»

Пощастило мені народитись українцем на мальовничій Вінниччині. Батьки і зросли і жили там, як і діди. Там усе українське — мова, земля, люди, звичаї, пісні.

Удруге мені пощастило, коли мої батьки не відцуралися свого, українського: віддали мене до української школи. Бо в 1976 році, в районі Кодима Одеської області, куди переїхали мої батьки, була ще й російська — для дітей “хохлів” та військовослужбовців.

Бог не допустив мого розчарування в існуванні правди, справедливості, патріотизму. Як не ламали нас, студентів Одеського інституту народного господарства — вихідців з Вінницької, Івано-Франківської, Миколаївської областей, російським “могучим языком” на лекціях і семінарах, ми продовжували співати українських народних пісень, спілкуватися всюди виключно батьківською рідною мовою. У 1986 році я вперше почув правдиве слово про національно-визвольний рух у Західній Україні, УПА і ОУН. Від афганців я дізнався про суть імперіалістичної афганської війни, про “дружню допомогу СРСР”.

Поступово система (інститут, суспільство, армія) зробили з мене російськомовного українця. Чому не хохла? Бо періодично життя нагадувало мені про мое коріння.

Дуже довго я йшов до осмислення різниці між українцем і хохлом. Вважаю, що вкотре мені пощастило, що я живу в російськомовному Маріуполі, але українському за духом козацькому місті. Бо саме тут, далеко від батьківської хати, я зрозумів слова своєї вчительки української мови Софії Євтихіївни: “Щоб стати справжнім українцем, потрібно знати українську мову і літературу на 5 з плюсом”.

Доводилось тут, на Донеччині, чути: “А чего это ты разговариваеш по хохляцкі, ти, наверное, українець?” Або на питання: “Скільки коштує ця книга?” — отримати відповідь: “Коштує?” Інша жінка каже: “А що?”

Хохлом я вже не стану ніколи. Знайомство з “Просвітою” розбудило мене, зняло пелену з очей, стало вирішальним у кінцевому становленні моєї життєвої позиції. Я зрозумів, що за українську Україну ще потрібно боротися словом і справами. Бо “заглушенням” і “засліпленням” українцям, які поступово під впливом антиукраїнської (на жаль, державної) ідеології стають хохлами-сердючками, потрібне просвітнянське слово правди і про минуле, і про теперішнє. Щоб майбутнє стало справді українським.

Віктор МАЗУР,

Незважаючи на те, що в Україні, слава Богу, не було ані війни, ані голоду, на вулицях повно дітей, що жebraють. Часто-густо бачу цих знедолених волюжжосок на рідній Борщагівиці, у районах ринків, де вони підхарчуються. Багато їх на вокзалах, а також на Хрещатику. Байдуже проходять повз них люди, наряди міліціантів. Із запитаннями “Хто винен у тому, що діти на вулицях, — батьки чи держава? Чому міліція не забирає цих дітей із вулиць? І врешті — чому ними ніхто не займається?” — я звернулася до підполковника міліції, телеведучого каналу “Інтер” Костянтина СТОГНІЯ.

К. Стогній:

— Не можна відповісти однозначно на ці питання, бо обов'язки держави і батьків — це як дві споріднені, сполучені артерії, що не можуть бути окремо одна від одної. Та коли держава зовсім не дбає про свої обов'язки, велика кількість батьків безсило опускає руки. Починають пити, повністю занебруючи своє життя і життя своїх дітей. Бідні дівчатка з цих сімей, — у них мало доріг, держава їх повністю забуває, а про хлопців згадують лише тоді, коли їм виповнюється вісімнадцять і потрібно поповнювати ряди армії. А як ростуть ці діти, — про це байдуже. Батьки, звичайно, повинні відповідати за тих, кого вони пустили на світ — це їхній святий обов'язок. За дітей п'яниць, дітей, які опинилися на вулиці, нікому відповідати. Ви кажете: міліція мусить їх забрати з вулиць. Куди? Розумієте, Олено, міліція безсила. На сьогоднішній день немає державної програми і, звичайно ж, немає грошей. Як правило, вуличні діти мають батьків. Нездалі, але законних батьків. І це не радянська влада, де були обкоми, профкоми, де були соціальні заклади, що слідували за неблагополучними сім'ями, дитячі кімнати міліції, де занедбані батьками діти були під наглядом. Були безкоштовні садочки, ясла, школи. Згадайте про піонерські будинки, будинки культури, де діти були, як то кажуть, при ділі. Хори, танцювальні колективи, народні театри, спортивні сек-

ДИТЯЧЕ ПИТАННЯ

ДОКИ НЕ ПІЗНО...

фото Г. Оборської

ції. Ще раз наголошу — все це було безкоштовне. Мало того, керівники гуртків та спортивних секцій могли на деякий час відсторонити дитину від улюблених занять, бо слідували за її навчанням у школі. Сьогодні все це теж існує, але за великі гроші. Лише багаті батьки можуть дозволити платити за хобі своєї дитини. Всі ми знаємо, що є бідні і багаті, і, на жаль, різниця разюча. Державі, либонь, не вигідно турбуватися про благополуччя населення. Повірите, міліція отримала лише тридцять відсотків акредитування. Це означає — тридцять відсотків міліціантів, що отримують зарплатню; платять за вжиті менше машин, яких весь час не вистачає. Якби ми навіть захотіли забрати з вулиць занедбаних дітей, то куди б ми їх завезли? Куди? Цих дітей треба розмістити, обстежити, обмити і нагодувати. А наші державні мужі зовсім про це не думають. У Європі бізнесмени активно допомагають муніципалітетам у вирішенні цього питання. Зауважте, охоче допомагають, бо мають величезні пільги для себе. З них не беруть податків, а якщо беруть, то — невеликий процент, і це всім вигідно. Є досвід європейських держав, і не треба вигадувати

нічого, а просто перейняти цей досвід.

Я сам займаюся спортом і чим можу допомагаю спортивним секціям. Душа болить, бо зараз не можуть люди, які за свої гроші придбали підвали, обладнали їх тренажерами, і не можуть платити таку високу оренду плати, якою їх обіклали. І ніхто не думає, що в ці секції ходять дітки з небагатих сімей. І платять лише п'ятдесят гривень за місяць. Оренда приміщення така висока, що не вигідно займатися дітьми, набагато простіше зробити декілька офісів і здавати їх в оренду. І куди йти дітям, у батьків яких немає грошей, а у дітей є деякі спортивні досягнення. Ті багатії, що збирають елітні спортивні секції, щоб їхні діти мали усе — і корти, і дорогі форми, і тренажери, не за-

мислюються, що юні Робінгуди від безсилля просто будуть бити цих багатих дітей, забираючи в них ракетки, м'ячі тощо. Це плата за те, що в когось забрали мрію. Знаєте, Олено, якби заборонили державним мужам навчати нащадків у дорогих ліцей, чи за кордоном, якби діти народних обранців та багатії ходили у звичайні школи, то це було б на користь усім — і дітям, і державі. Татусі і мамусі зробили б усе для цих шкіл — від освітлення до комп'ютеризації та підвищення зарплатні вчителям. Знаєте, нещодавно один такий “крутий”, не соромлячись, говорить: “Нічого моему сину вчитися із цим бидлом!” От наші діти вже й бидло! Здається, що комусь вигідніше утримувати тюрми, забиті вщерть, аби пересічні громадяни платили податки для утримання злочинців, ніж кардинально змінити своє ставлення до цієї дуже важкої проблеми. І доки держава не почне займатися цим питанням упри- тул, доки не розроблять достатньої програми, доки не виділять достатньо грошей, але не розкадуть їх, — ситуація не зміниться. На жаль.

Не бувати щастя у суспільстві, якщо в ньому пролятєть хоча б одна дитяча сльоза. Якщо Федір Михайлович Достоевський мав рацію — то бути нашому суспільству в пекельному проклятті, бо ці дитячі сльози ллютьєть рікою. Кажуть, немає чужих дітей, та це велика брехня. На превеликий жаль, ці діти є, і вони поруч із нами. То, може, ще не пізно, може “батьки народу” почнуть щось робити не лише для своїх дітей.

Підготувала
Олена
БОНДАРЄВА-РЕПНА

ЮНІ ТАЛАНТИ “ПРОСВІТИ”

СВІТ ОЛЕСІ ВАКУЛЕНКО

Олесі в її тринадцять років пошастило. Попри свій юний вік вона заявила про себе як художниця, чому, безперечно, значною мірою, сприяє творча атмосфера її сім'ї. Бабуся дівчинки, Ганна Самарська — заслужений майстер народної творчості, лауреат премії імені Катерини Білокур. Плекають юний талант і батьки — художники Тамара та Олександр Вакулєнки.

Окрім живопису та графіки, в дівчини безліч інших захоплень. Вона пише вірші й казки, грає в домашньому ляльковому театрі, а крім того, веде великий конспект під назвою “цікаві факти”, куди вносить різноманітну інформацію з астрономії, фізики, біології, географії та літератури. Олеся Вакулєнко — це ще не доросла людина, залюблена в життя та захоплена пізнанням світу.

Творчий світ Олесі Вакулєнко по-дитячому ширший і простий. Її світ — це мальовнича Україна, на яку вона дивиться чистим невинним поглядом. Мабуть, особливість дитячої творчості в тому й полягає, що дитина сприймає світ ніби первозданним, позбавленим досвіду. Дитина неспівомовно відфільтровує все найкраще, вона здатна побачити життя в то-

му вигляді, в якому воно було заплановане Всевишнім. Іще дитина здатна дивуватися з буденних, з погляду дорослої людини, речей, бачити в них прекрасний прояв життя.

Образи Олесі, безперечно, пов'язані з народним малярством. Це виявляється не лише в наслідуванні (скажімо, петриківського розпису), але і в загальному колориті її робіт, у способі зображення пейзажу, тварин, людей тощо. Улюблені образи художниці — люди та коні. На одній із картин легкий, прозорий, мов хмарина, кінь мчить по небу, несучи на собі завітчану й заплетену стрічками дівчину — Україну. У дитячому поетичному світі можна летіти на коні по небу; з волосся дівчини можуть проростати дерева, квіти й хати. Це світ особливий, вільний від нашої дорослої обов'язковості в розумінні речей. Але хто знає, чий світ, насправді, умовний — їхній, дитячий, чи наш, дорослий.

Усі, кому довелося бачити її живописні й графічні твори, не сумніваються, що ця людина нестиме по життю світло, перейняте від традицій свого народу, рідних та близьких людей.

Олег ЛІСОВИЙ

ПОЗИЦІЯ

Я ХОЧУ ЩОСЬ
РОБИТИ!

Я хочу сказати от що. Недавно прочитав у газеті про слухання щодо мовної ситуації в місті. Там усе правильно. Але пишу не тому. Я вже не раз читав таке у вашій газеті та в “Проскуріві” про те, що українська мова в Хмельницькому — як мати-одиначка. Її соромляться і зневажають. І нічого після цих виступів не змінюється. Я вже спеціально шукаю після статей: а що пояснить влада? А влада показує нам дулю. Ви собі там пишть, а ми будемо робити своє. От наплодили цих радіостанцій — і слухай, як вони верещать: “На-а-ше-е-е радіо-о-о-о-ух!” Я те радіо, їй-бо підпалив би, якби знав, де воно.

Я працюю шофером — “далекобійником” і часто буваю за кордоном. Кабіна машини — то є мій дім із телевизором, холодильником і радіо. І як хочеться після двох-трьох тижнів перебування в Італії чи Німеччині почути рідне слово. Але спробуй почути це слово у Хмельницькому! От зараз стою на ремонті, увімкнув радіо. А воно — все не наше! А воно — російське, і всі пісні — на один манер. Я вже собі думаю: а може, поки я їздив по “заграницях”, України вже немає? Може, нас знов обсіли окупанти? У мене останні три поїздки були в Німеччину. Радіо там не вимикав. І там воно — німецьке. І пісні німецькі, деколи американські. Але ніяка інша мова там не звучить.

То не вже немає ніякої управи на цих навіжених чужинців, що не мають ні честі, ні совісті, що топчуться своїми лаптями по нашій світлиці? Як у нас кажуть, пусти свиню під стіл, а вона й ноги на стіл, їй уже мало того, що вона рохкає по-своєму, скільки хоче. Домагається, щоб і ми по-її рохкали. Не дочекається. А ми знаємо, що з такими свиньми робити. Дріт у рило — і заспокоїться.

Я знаю, що мій лист, як його надрукує, буде ще одним таким собі безсилим плачем Ярославни. А мені не хочеться більше плакати. Я хочу щось робити. Я бачу, як це роблять італійці, поляки, німці. Чують, що не так, — і тисячі людей “висипають” на вулиці. Скільки мені довелося вистюювати, бо перекривають дороги. То як у нас є яка-небудь організація, що бореться з цими окупантами, — дайте адресу. Бо хтось же написав ту заяву про мови!

Володимир
ВОЛКОТРУБ,
водій — “далекобійник”,
м. Хмельницький

СВЯТО СЛАВИ

ПИЛЯВЕЦЬКІЙ БИТВІ — 355

Нещодавно святкували подолання і гості 355-річчя з часу переможної битви Богдана Хмельницького під Пилявцями. Науковці, краєзнавці, просвітяни, учителі історії Старосинявщини брали участь у круглому столі “Пилявська битва: погляд крізь віки”.

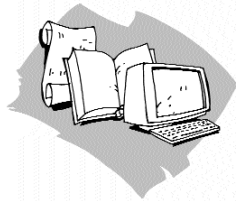
Біля кургану Слави виступили голова Хмельницької обласної держадміністрації Віктор Лундишев, голова обласної ради Анатолій Овчарук, голова Старосинявської держадміністрації Анатолій Волошин, народні депутати України Віктор Ющенко, Василь Шпак, Іван Заєць. А потім відбувся культурно-просвітницький захід “З твоєї пресвятої волі вовіки буде слава золота”, в якому брали участь хорівий колектив обласної філармонії “Козаки Поділля” (керівник, народний артист України Микола Балема), хоріві та мистецькі колективи Во-

лодичська (керівник — проповідник Микола Чепелюк), Старої Синяви, Летичева, Деражні, Хмельницького.

Виступаючи на святі, Віктор Ющенко сказав: “Як і 355 років тому, так і тепер питання звучить однаково: щоб Україна відбулася, щоб населення формувало народну демократію”. Поет Дмитро Павличко наголосив, що історики чомусь зараз говорять про перемогу 355-річної давності над поляками, але “забувають” зацентувати — а що ж дало нам возз'єднання з Росією?”

Текст вітання учасникам свята від Центрального правління “Просвіти” зачитав заступник голови облдержадміністрації А. Роздобудько. З художнім словом і пісню на святі виступив голова Всеукраїнської “Молодої Просвіти” Віталій Мороз.

Віталій МАЦЬКО

ДОСЛІДЖЕННЯ

“ПРИЗВИЩЕ” — в українській мові психологічна та соціальна характеристика особистості від “прізвиська”. У москвинській мові “ФАМІЛІЯ” не має своїх коренів. У них ця ознака запозичена від “family” — “ім’я” чи “родина”.

Багатотисячолітній шлях розвитку української нації, її етнічне багатство привело до визнання кожної людини неповторною індивідуальністю, “ОСОБИСТИСТЮ”. Московщина ніколи не цінувала окрему людину. Гвинтик, “єдніца — ноль, єдніца — вздор”. Усіх робили на одне “лице”, “личину”, тому в них — “ЛІЧНОСТЬ”.

“КРАЇНА”, “край” (к+рай) — викроєне, спрямоване до раю, виділене Богом (рай — храм Бога Сонця на Землі) і “СТРАНА” — тобто сторона та чи інша, щось пасивне, без’якісне.

“БАТЬКІВЩИНА” (Вітчизна) — батьківський край, земля предків. Для непомосковщених українців “нової” (чи другої) Батьківщини не буває. Часто чуємо від українців, які народилися в Канаді, Австралії, США: “Наша Батьківщина — Україна!”

Слово “ОТЧИЗНА” (“Отечество”) прийшло в Московію після приєднання України як калька з української мови і тому не прижилося в живій народній мові, а лише використовується для “високого стилю” поетами й політиками. Крім того, корінь цього слова “Ота” запозичений із тюркської мови (“батько племені” — отаман).

“ДЕРЖАВА” — суспільна організація, яка “держить”, утримує разом певну громаду людей.

“ГРОМАДЯНСТВО” — приналежність до вільної самокерованої суспільної організації — громади.

“ГРАЖДАНСТВО” (“гражд” — обійстя) — населення гражд; а ті, хто за межами, — упокорені народи, “інородці”.

“ПОДРУЖЖЯ” — в Україні до шлюбу ставали ті, між ким виникала взаємна приязнь, дружба, кохання.

“ПРАЦЯ” — пов’язане з прагненням до світлого початку (бога Сонця “Ра”), розумової діяльності (раціо).

“ТРУД” — пов’язане з труднощами: “С трудов праведних не наживошь палат каменных” (москвинське прислів’я).

“ОРАТИ” — первісно означало “священнодієвувати”. Слово походить із ритуалу хліборобського культу Бога Ора (іпостась світлого початку Бога Сонця “Ра”). Хліборобська праця в Україні найбільше шанована, тоді як москвинська ментальність найбільшої ваги надає полюванню (“охота”). Культ сонячного Бога Ора шанувався всіма арійськими племенами й народами (звідси і їхня назва: орії, арії): у грецькій мові “ора” — урожай; в латинській — прорікати (“оракул”, “оратор”), молитися (“ораре”).

“ПАХАТЬ” — розпанахувати; характеристика, яка у жодному разі не свідчить про “священнодієвство”, а про грубу фізичну працю, тобто, культ оранки для москвинів був чужим. У москвинській мові “орать” — це голосно кричати, галасувати, “орав” — галаслива юрба. Це свідчить про нерозуміння москвинами обряду оранки, як цього не розуміли і їхні предки угрофінські племена, у мові яких “арій”, “орій” значило “раб”.

“ХЛІБОРОБ” — той, хто вирощує злаки і виробляє хліб.

“РІЛЬНИК” — той, хто обробляє землю (ще “плугатар” тощо). Калька з російської й грецької “землероб” не вдала, бо тільки Бог міг створити (зробити) Землю. “ЗЕМЛЕДЕЛЕЦЬ”, “ХЛЕБОПАШЕЦЬ” — той, хто “делает” землю і “пашет” хліб. Повна нісенітниця через невдале запозичення в інших народів.

“СПІЛКА” — “з половини” (“з піл”). Вільне рівноправне об’єднання

спільників, учасників, які ділили все порівну.

“СОЮЗ” — об’єднання, пов’язане “узами”, тобто невиліне. Союзник, значить “союзник” або “спів’язень”.

Цілком протилежне й ставлення до злочину. Москвин украде і скаже: “Что взято — то свято”. Принцип українця інший: “Краще своє латане, ніж чуже хватане”.

Москвинчину та московськомовні райони України буквально наводнили брутальні пісні про злодіїв, грабіжників, хуліганів, пияків і пиятику тощо. Те, що для інших народів — зло, для москвина, його ментальності — це спосіб життя, повсякденна “героїка” і “романтика”.

“ОСВІТА” — рух до світла. Слово

ський гуморист: корова також “має... язика, та не має мови”.

Часто українська мова своєю образністю просто вражає іноземних мовознавців. Наприклад, дивує, як образно й точно назване новонароджене дитя — “НЕМОВЛЯ”, тобто те, яке ще “не має мови”. Правда, інколи чудує і москвинське слово. Наприклад, “ЗАВТРАК”. А чому не “сьогоднік”? Мабуть, тому, що сніданок часто відкладався на завтра? Чи не тому в них існує вислів “кормить завтраками”?

“СВЯТО” — від божественного світла, святості.

“ПРАЗДНІК” — від “праздного” життя, неробства.

“ЛІКАРНЯ” — місце, де лікують.

МОВА І «ЯЗИК»

Просвітяни зобов’язані роз’яснювати зросійщеним українцям (вони щиро вважають, що розмовляють “мовою Пушкіна”), що, насправді, їхня мова неприродно покалічена “суржилом”. А одна із причин того, що сотні слів української (і не тільки української) мови, які впливають із глибини тисячоліть, у російській мові мають спрощене, примітивне значення. Дуже добре показав це незабутній О. Братко-Кутинський, чиї дослідження взяті за основу в нижченаведених прикладах.

Не називайте наші гарбузи їхніми “тиквами”!

сягає ведійських часів. Словом “світло” в “Рігведі” позначалася наука. “Світло дня” — буденна наука; “промисне світло” — особливий вид науки; “осяйне світло чи сяйво” — особливо висока наука; “найсвітліше світло чи сяйво” — релігійне вчення про Триєдине перебування Всевишнього на землі. Український менталітет позначає світлом цілу низку фундаментальних понять: Світ, Усесвіт, світогляд, освічений, просвітянин, світочолоий, світлий розум тощо.

“ОБРАЗОВАНІЄ” — підгонка всіх під один образ, зразок (образец).

“Світло”, “ясність” для українців — найвища характеристика, наприклад, “ЯСНОВЕЛЬМОЖНІСТЬ”, тоді як у москвинів найвищою є сила, величина — “ВЕЛИЧЕСТВО”.

“МОВА” — спроможність говорити. Ідеально точна назва способу висловлення думок. Дар мови мають лише мислячі істоти.

“ЯЗИК” — анатомічний орган, який допомагає мислячим істотам пережовувати їжу і розмовляти. Найбільш влучну характеристику “челавчеськаму язичку” дав відомий україн-

Словом “лікарня” хворому дається надія на одужання, адже його лікує лікар.

“БОЛЬНИЦА” — місце, де біль. Це слово щораз нагадує хворому про недугу, воно негативно впливає на психіку, викликає недовіру до цієї установи. Мабуть, через це в москвинів і “врач” — від “врать”?

“ГАНЬБА” — погана, лиха слава; сором, безчестя і т.ін.

“ПОЗОР”, “ПОЗОРИЩЕ” — Запозичене з давньоукраїнської мови, але значення спотворене. Насправді первісно означало видовище, народне обрядове дійство, яке всі “зріли”. На заході України досі збереглися слова позирати, зирити, тобто роздивлятися, оглядати. У інших слов’ян існує оклик: “Позор!”, — себто, “дивись уважно”, “обережно!”

Навіть ця невелика кількість порівнянь вказує на протилежність ментальностей українців і москвинів у словотворенні.

● **Володимир ВІТЕНКО**, член ВУТ “Просвіта”, м. Ужгород

СЛОВНИКОВА СКАРБНИЧКА

Продовження. Початок у ч. 45, 51 за 2002 р., ч. 3, 8, 20, 32 за 2003 р.

ЗОВНІШНІСТЬ — внешность, **ОДЯГ** — одежда.

У батька вдавса, викапаний тато — похож на отца. Бути схожим із кимось, скидатися на когось — быть похожим на кого-то.

Вона на обличчі — чисто, як матуся... — она с лица — точь-в-точь, как матушка...

Чоловік на свиді — молодой мужчина.

На зверх, із себе — по наружности, по внешнему виду.

Із себе гарна — хороша собой.

Змінитися на краще — перемениться к лучшему.

Краси набиратися — хорошесть.

Хороший, гарний на виду, на вроду, на вигляд — хорош лицом.

Хороша — й міри нема — безмерно красива.

Бридий на виду — с противной рожей.

Тілом засвітити — обнажить часть тела.

Штани носити внапуски — брюки носить поверх голенищ.

На дірки зносити — доносить до дыр.

Ходити чепурно, охайно — держать себя опрятно.

Застелитися хусткою — надеть на плечи платок.

Личити, до лица бути — быть к лицу.

До лица — к лицу пристало.

З лица (гарна) — лицом (хороша).

Засукувати, засукувати рукава — засучивать, засучить рукава.

Підкуцувати, підкуцати спідницю — подтыкать, подоткнуть юбку.

Холоші попідкачувати — подвернуть, подкачать штаны.

Дірками світити — ходить в дырах.

Тімням, тім’ям світити — ходити без “очіпка”.

Роздягти гольцем — раздеть донага.

СИЛА, міць, потуга — сила, крепость.

У потугу, в силу вбиватися — входит в силу, укрепляться, приобретает силу, сделаться сильным.

Братися на силу — чувствовать в себе силу.

Щосили, чимдуж, щодуху, як мога, якомога — на сколько сил хватит, изо всех сил хватит, изо всех сил.

Що сила зможе — по мере сил.

Дужий, недужий зробити, здужати, нездужати зробити — в состоянии, не в состоянии сделать.

Не здолати, не мати сил, змоги — не быть в состоянии.

Несила, неспромога, не під силу — невмочь, нет сил, мочи.

Над мої сили — свыше моих сил.

Над силу, через силу, на міру — сверх сил.

Виробляти, виробити силу — истрачивать, истратить на работе силу.

Упадати на силі — обессиливать, ослабевать.

Знемогтися на силі — выбиться из сил.

Ніг не підволоче — не в состоянии идти.

Як посилля — по мере сил.

На превелику силу, силу в силу — с большим трудом.

ЗДОРОВ’Я

Матися добре — находится в добром здоровье.

Людина при здоров’ї — здоровый человек, крепкий.

Хвороба, слабість, недуга — болезнь.

ЗАПАМОРОКА — головокружение.

Вернеться світ — голова кружится; або: голова вернется, иде обертотом, голова кружка иде, мозок закрутився, иде земля перекидом — закружилась голова.

Світ кому перемінився — потемнело в глазах.

Світ йому замакітрився — не взвидел света.

НУДОТА — тошнота.

Нудить, з душі верне — позывает на рвоту, тошнит.

Занудило, мене нудить, нудно мені — встошнилось мне, тошно мне.

НЕПРИТОМНІСТЬ, млюсть — обморок.

Мороки беруть (кого) — впадает в беспамятство (кто).

Падати в нестямку — впадать в бессознательное состояние, терять сознание.

Зомліти — лишиться чувств.

Млюсті обняли — упал в обморок.

Непритомним бувши — находясь в беспамятстве.

Непритомний — бессознательный, беспамятный. До пам’яті прийти — прийти в сознание.

СТЯМИТИСЯ — опомниться, сообразить.

ПРОПАСНИЦЯ, ГАРЯЧКА — лихорадка, жар.

Мороз пішов (по кому) — в холод бросило (кого).

Зубами третяка вибивати — дрожать так, что зуб на зуб не попадает (третяк — колено в танці).

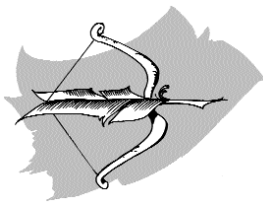
Морозить, лихоманка, трясця трясє (кого), трусить, холодом бере (кого) — знобит (кого). Поза плечима і морозом і вогнем сипнути — бросить в жар и в холод.

Кидати в жар — бросать в огонь (о болезни).

Вогнем узяло (кого) — в жар бросило (кого).

Далі буде.

Публікація Ю. ЗАВГОРОДНЬОГО

За визвольної війни і гетьманату Богдана Хмельницького Паволоч була полковим містом, на рівні з шістнадцятьма найбільшими адміністративними центрами козацької держави Війська Запорізького. Був тут окремий військовий округ, Паволоцький полк із видатними козацькими полковниками. У літературі нинішнє бідне, але розлоге село закарбоване грізним паволоцьким полковником Шрамом ("Чорна рада" Пантелеймона Куліша) і колись прекрасною, а сьогодні — багаторазовою річкою Раставицею ("Микола Джуря" Івана Нечуя-Левицького). Саме тут після берецького непорозуміння з'явився "батько Хмельниці" відновити військову потугу національно-визвольної армії... Походження назви села достеменно невідоме, але окремі паволочані виводять її з "паволоки" — коштовної тканини у стародавній Русі, яку завозили сюди як здобич переможців-русичів або несли візантійські та інші посли великому князю Святославу Хороброму як щедрі дар і визнання непереможності.

Сьогодні Паволоч — майже звичайне село у Попільнянському районі Житомирської області. Головні біди села паволочані бачать у тому, що їм "не дають мирно і праведно Богу молитися".

Власне, церква у Паволочі, на щастя, була з вікопомних давен. Кажуть, молитва праведна давала благословення на Паволоч упродовж довгих віків. Ще кажуть, що у тій самій старовинній паволоцькій церкві вінчався не хто-небудь, а гетьман Війська Запорізького Богдан Хмельницький. Але настав час, коли безбожники спалювали і забирали святиню. Урешті "порядкування" радянської влади із спецслужбою — РПЦ — завершилося гучним відзначенням 1000-ліття Хрещення Русі — у Паволочі було спалено Свято-Покровську церкву.

Незалежність принесла нові шанси і ще більше випробувань. Загальні збори села на "ура!" і "слава!" ухвалили будувати нову Свято-Покровську церкву. Одностайним було рішення про належність майбутнього храму до Української Православної Церкви Київського Патріархату, основи єдиної помісної української Церкви. Віддали ж бо про фарисейську й імперську суть РПЦ та УПЦ Московського Патріархату. Окрім того, будувати храм прийшов до села зі Львівщини священник УПЦ (КП) Микола Іванович Яртим. Роботи почали з освячення і відновлення фундаменту. Створили і зареєстрували Свято-Покровську парафію УПЦ Київського Патріархату, яка організувала збір коштів на будівництво храму. Далі громада на чолі з отцем Миколою Яртимом після тривалих баталій домоглася, щоб сільське і колгоспне начальство дало добро на будівництво храму.

Будівельні роботи, які проводилися на кошти згаданої громади парафії УПЦ (КП), у 1994 році освятив сам владики Житомирський та Овруцький Серафим. І запанував би, певно, Божий

мир і спокій у Паволочі, якби не інша глобальна проблема України — проблема влади.

Василя Ящука усі паволочані знали як затягують радянського партноменклатурника, зразкового атеїста, безжалюгідного і войовничого чиновника. Недаремно ж називали його "Берією"... Сподівалися, що незалежність не дозволить подібним владарювати, але влада, на

списки селян (920 чоловік), котрі висловлюються за приналежність храму до УПЦ (КП), зникли безвісти. У серпні 2001 року на загальних зборах пайовиків КСП таки приймається рішення про те, щоб передати храм общині Київського Патріархату, але... керівництво навіть не записало його у протокол.

Урешті у червні 2002 року Господарський суд Жито-

бувати", незважаючи на численні прохання і звернення паволочан.

Окрім того, до духовної блокади Паволочі додалася ще й блокада економічна. Тривалий час село бореться за повалення режиму місцевого "князя", голови ПСП Ростислава Кореня, котрий славиться своєю нетверезістю, брутальністю, розбазарюванням і знищенням сільського майна. Але всі звернення селян і перевірки навіть державних чиновників він вирішує просто — посилає подалі, як кажуть.

У серпні 2003 року ми

довколишніх районів) привило для п'ятих прихожан!

Голова паволоцької сільради О. І. Чопенко каже, що зробив багато і зробіть ще більше (дослівно, зберігаючи стиль мовлення, передаємо його слова):

— До мене були уже ці прохання не раз. Ця громада Київського Патріархату ніше частенько. Ми з Полтавцем Миколою Андрійовичем уже не раз зверталися скрізь. Не можна знайти кінця цьому загадочному колу — як його це все зробити. Зібрали сід села, а треба було збори майнових власників. Якщо

— Мене цікавить охорона громадського порядку під час проведення масових міроприємств. Всю. Друге питання мене не цікавить. Був схід майнових і земельних власників ПСП "Паволоч". Є багато спірних питань...

— Якщо громада повертає собі церкву, яку будувала, і хоче молитися там, — це порушення громадського порядку?

— Ні, це не порушення. Питання — як поверне церкву. Є відповідні служби в державі, які виконують рішення суду чи інших органів. Передача від одного власника до іншого здійснює виконавча

ПАВОЛОЧ: ВІЙНА ЗА ЦЕРКВУ І ВЛАДУ

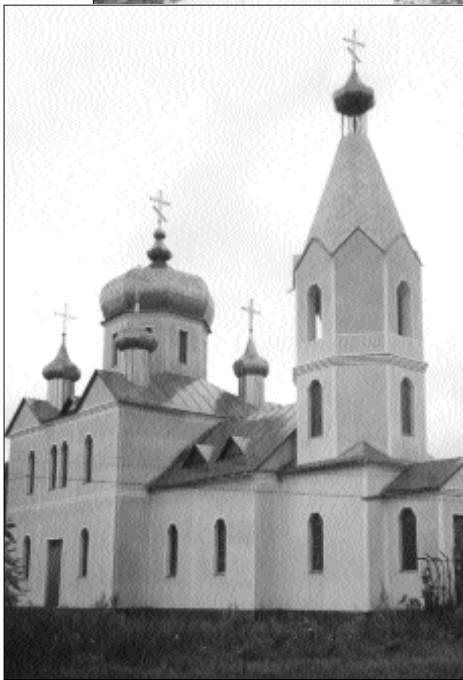
Попри те, що Паволоч з височини споглядає на світ (Придніпровська височина, гора Поросся), із кожним роком село усе сідєє і падає. І причина цього — не зсуви ґрунту, а банальна сьогоднішня не-популярність і проблематичність сільського життя, злочинське начальство колгоспу, далі — ПСП, безперервна війна за церкву. Коли ще у 1959 році тут проживало 4800 мешканців, неймовірно, як на село, кількість людей, то нині — мінімум удвічі менше (тільки близько 1200 земельних і майнових пайовиків).

жаль, здебільшого не змінилася. Берія-Ящук став головою колгоспу. Може б, йому і не дуже муляв очі той храм, але ж побачив, що святиня незалежної Православної Церкви творить із пострадянських селян Націю. "Вишколений борець" не міг також стерпіти, що отець Микола Яртим правив українською. Надумав як не зруйнувати, то віддати храм у "надійні руки", тобто в підпорядкування Московському Патріархату. Житомирська єпархія останнього оперативно присилає сюди свого священника і починає у змові з місцевими владо-можцями відкрито цуквати священника Київського Патріархату й активістів Свято-Покровської парафії. Брутальне переслідування врешті закінчилося повним "беспределом". Попри те, що громада двічі ініціює загальні збори КСП і ставить питання про передачу церкви Київському Патріархату, в останню мить голова сільськогосподарського підприємства блокує голосування, а потім одноосібно передає храм общині Московського Патріархату (навіть чи набересться і п'ятнадцять прихожан).

Не вплинули на ситуацію і три сходи села, проведені після такого беззаконня, і десятки звертань паволочан до чиновників різних рівнів. Навіть Попільнянський районний суд відмовився розглядати заяву сільської громади, а передані голові райдержадміністрації

1994 р. Владика УПЦ КП Серафим освячує підмурівок Свято-Покровської церкви

2003 р. Церква, захоплена Московським Патріархатом

мирянської області почав розгляд справи за позовом паволоцької парафії УПЦ Київського Патріархату. Не було меж радості громади, коли у липні 2002 року Господарський обласний суд (суддя С. С. Пасічник) визнав недійсним рішення правління КСП "Паволоч" від 18. 09. 1998 р. про передачу храму Житомирській єпархії Московського Патріархату. Але... стан справ не змінився. Людям церкву не повертали, а виконавчий орган суду відмовився втручатися, оскільки, як вони пояснили, суд, говорячи про незаконність передачі церкви Московському Патріархату, не постановив ліквідувати цю незаконність, тобто віддати храм УПЦ Київського Патріархату... Минуло більше року від рішення суду, але до цієї постійної незаконності, схоже, чиновники і правоохоронці звикли так, що не мають наміру її "тур-

стали свідками чергових зборів селян, пайовиків ПСП, які, окрім усього іншого, нарешті мали стати юридичним обґрунтуванням передачі храму одному із Патріархатів. І збори, попри різні перешкоди, відбулися, висловивши недовіру голові ПСП Р. Кореню і прийнявши рішення про приналежність Свято-Покровського храму до УПЦ (КП). Лише 8 осіб(!) висловилося за Московський Патріархат, на противагу більше ніж трьомстам присутнім прихильникам УПЦ (КП). Сотні людей просто в Будинку культури кричали "ура!" і вітали один одного з перемогою...

Рано тишилися, наївні. Бо місцева і обласна влада (із відділу національностей, міграції та релігій облдержадміністрації), високі районні та обласні чини правоохоронних органів, певно, не надто зацікавлені у захисті інтересів паволочан і УПЦ (КП). Адже, вже коли люди розійшлися, вони заявили, що не було порохівано і занесено в протокол кількість присутніх. Отже, збирайте, шановні, ще одні збори, де буде не менше 900 осіб... Тим часом Московський Патріархат того дня влаштував грандіозну акцію в селі. Великий переляк від того, що громада таки поверне собі церкву, змусив їх зачинити храм і цілий день правити службу біля входу. Видовище було унікальне і малопримне: семеро московських попів (скликаних із Житомира і

найщиків у нас 1200, то треба було присутніх 900. Я із своєї сторони усе зробив. У мене ось вже комп'ютер не-рестав печатать об'яви. Голова райдержадміністрації був — теж допомагає. Ка-зали: давайте підготуємо дору-чення, пожертвую своїм часом ради цього, пройдуся, зберу підписи, посвідчу, що той довіряє свій голос тому. Але як за два дні це зробити? По-перше, транспорту немає...

— Коли Ви зможете зібрати підписи чи ще один схід пайовиків?

— Пойміть мене, я зби-рати не буду. Якщо треба моє присутствіє — пред-ставляйте мені транспорт, я поїду, посвідчу підписи, все як положено. Од мене загвоз-ди ніякої не буде. Треба бланки. Я би вже пожертву-вав свого комп'ютера, набра-ли б гарненько...

Окрім усього, знайшлися і нові аргументи зволікання у вирішенні проблеми. Община Московського Патріархату раптом заявила, що земля, на якій стоїть храм, уже ними приватизована. Мовляв, забирайте храм з нашої землі, якщо зможете... Цю новину голова сільради не спростував і що робити — не знає: "Це чи в судовому порядку треба вирішувати, чи інакше якось. Я ще не дуже сильно в цих ве-щах орієнтуюсь. Лишню под-пись ніде не ставлю, покамісь не передзвоню, не визнаю. Як-що сесія сільради може вирі-шити питання, — я винесу його, а там п'ятнадцять де-путатів вирішать".

Точку зору правоохоронців, котрі охороняли церкву "від незаконних дій громади УПЦ (КП)" висловлює начальник райвідділу міліції Ю. М. Проценко:

треба храм брати силою!" — усе більше переконуються представники громади УПЦ (КП). Дружина священника Галина Йосипівна Яртим у розпачі розповідає, що залишила рідну домівку і роботу на Львівщині і приїхала з трьома дітьми сюди, щоб не мати спокійного життя. Постійно погрожують, доходило і до того, що міліція ув'язнювала і била її чоловіка, отця Миколу Яр-тима, не так давно спалили хлів, де згоріло вісімнадцять поросят...

Лідія Михайлівна Криво-ручко — чи не найавторитетніша людина в селі. Саме вона домоглася того, щоб відбудували храм і віддає своє життя і здоров'я, аби повернути його громаді.

— Коли влада спалила церкву, я, ще тоді невіруюча, першою прийшла на те за-рище і сказала, що добує її відбудови. Люди повинні ма-ти церкву. Десятки разів хо-дила до Ящука, голови кол-госпу, але той відмовлявся будь-що робити. Аж ось на-ближались вибори до місце-вих рад, а я була головою ви-борчої комісії. Кажу: "Тільки церкву не почнете будувати, гарантую, що за Вас люди не проголосують!". Цього ван-дала і запеклого сталінця всі боялися (і навіть зараз бо-ються, бо дуже мстивий), але проти нього як депутата райради проголосувало 240 осіб. Кажу йому: "Через три тижні на перевиборних збо-рах (обирали голову колгоспу) Вас знімуть, якщо не допо-можете із церквою". Тільки так почали будівництво... Не раз піднімала трактористів, механізаторів, чистили те-риторію, — аж ось нарешті заворушилося. Їздила в Жи-томир на попутках за "сме-тою". Зібрала по селу фото-графії колишньої церкви, в житомирській художній майстерні мені зробили ескі-зи, вивісила в клубі, хоча ні-хто ще не вірив, що відбудує-мо церкву... Вистраждали її потом і кров'ю. А тепер мені місця там немає. Перед нами стоїть страшна сталінська бюрократична стіна, і ми пробиваємо її чолом.

Наразі паволоцька гро-мада залишається без цер-кви, а голова ПСП "Паво-лоч" Ростислав Корін після тимчасового небуття (гово-рять про "запой") залиша-ється на своїй посаді, незва-жаючи на рішення зборів. Щоправда, він таки зважив на рішення, вигнавши чимало людей із роботи і при-йнявши із покаюною назид.

• Олександр СОЛОНЕЦЬ

Біля сільського храму зібралася чимала громада. Люди з цікавістю роздивлялися великого хреста, якого напередодні неподалік від входу, встановили Григорій Оленич, Павло Скрипка та Бондаренко. На церковні сходи раз по раз піднімалися оратори, усі слухали уважно, над натовпом то здіймалися схвальні вигуки, то западала напружена тиша, в Глodosах давно вже не чули такого, мабуть, із кінця 20-х, коли село підхопила потужна хвиля національно-визвольного піднесення. Сільський староста Семен Василяк надав слово вчительці з Новоукраїнки Параскові Березняк, їхній землячці — уродженці Глodos, яка тепер мала садибу в ближньому селі Козакова Балка. Це вона, ходячи від хати до хати, складала список розстріляних і репресованих більшовиками (таких набралось більше 200), у пам'ять яких і був установлений хрест біля сільського храму.

— Цей хрест повинен нагадувати про могили тих, хто похований без релігійного обряду, розстріляних, розкуркулених, вигнаних із рідної землі, репресованих, тих, хто помер при радянській владі, коли закривалися храми і заборонялася релігія, — промовляла Парасковія Герасимівна.

Можливо, вона говорила щось іще, але саме цю цінну зберіг протокол допиту сільського військового округу, який відбувся кілька років тому. Бо те, що діялося в храму села Глodos Новоукраїнського району, відбувалося не на початку 90-х, коли подібні вшанування пам'яті репресованих були вже звичним явищем, а на Покрову 1942-го, під час окупації.

Після мітингу і панахиди на квартирі місцевого священика відбувся поминальний обід.

**“ДО СВОЄЇ СМЕРТІ
БУДУ ПЕРЕДАВАТИ
УКРАЇНСЬКІ ІДЕЇ ВАМ,
МОЛОДИМ...”**

Парасковія Березняк народилася, як писали слідчі у протоколах, у куркульській сім'ї. Як свідчить довідка із Глodosької сільради, її батьки мали пару коней, одну корову, п'ять десятин землі та 11 душ сім'ї. Отож, наврод чи вони були багатими. Очевидно, звичайна українська родина, яка залишалася носієм природної національної свідомості, незалежно від матеріальних статків, у ті часи просто не могла не називатися куркульською. Один із братів — Григорій — служив у петлюрівському війську, інший — Василь, мабуть, таки нажив трохи добра, бо в 30-х роках був розкуркулений. Парасковія, котра ще до революції закінчила Єлисаветградську гімназію та Петербурзькі вищі педагогічні курси, учителювала у рідному селі. Ще в 1918—1919 роках вона брала участь у заходах “Просвіти”, виступала у виставах, організованих просвітнянським драмгуртком, залучала до його роботи школярів, працювала з талановитими дітьми.

Її чоловік, Максим Березняк, сільський агроном, у кінці 20-х арештовувався органами ДПУ нібито за участь у СВУ, але незабаром повернувся додому. Та довгого віку не зазнав — у квітні 33-го він помер, імовірно, від голоду. Парасковія перебралася у Новоукраїнку, де викладала математику в школах № 4 і 6 і навіть навчала партійних активістів у радпартшколі. Отож, мала широке знайомство серед інтелігенції району. Не дивно, що, коли комуністична влада під натиском німецьких

військ змушена була відступити, Парасковія Герасимівна опинилася якщо не в епіцентрі українського громадського життя, то близько до нього.

Дехто і досі не може позбутися стереотипу, що під час окупації активізовувались або фашистські приспівники, або комуністичне підпілля. Масова свідомість, не без допомоги проросійськи налаштованих “державців”, дуже мляво виявляє готовність визнавати: українська національно свідомо громадськість сподівалася на свою державність, отож, безоглядно виходила на прою, намагаючись утвердити наші національні цінності. Ці процеси тривали не лише на Західних теренах, а скрізь в Україні, в тому числі й у Криму. У нашій області, і далі на Схід, їх стимулювали прибулі із Західної України члени ОУН, але завжди основою тих процесів був місцевий люд, котрий не втратив прагнення до самостійництва.

Тож Новоукраїнка та прилеглі села були тут не винятком, а швидше підтвердженням правила. У містечку почала виходити газета “Українець”, запрацював Комітет взаємодопомоги, куди входили всі вчителі, почала відроджуватися “Просвіта”. У місцевій поліції та управі було чимало українців, які не чинили зла своєму народові. Улітку 42-го на две-

ТА, ЩО ЗНАЛА

антифашистські прокламації, розповсюджували їх і в селах, де виступав просвітнянський драмгурток. Чи це, чи щось інше переповнило чашу терпіння німецької влади і влітку 42-го почалися масові арешти українських патріотів. Фашисти розправлялися з ними так само оперативню, як і комуністи. Парасковію Березняк тоді ще не арештували. Вона залишалася членом ради районної “Просвіти”, установчі відновлювальні збори якої відбулися в Новоукраїнці в кінці 41-го.

... У районному кінотеатрі зібралися вчителі, старшокласники, інтелігенція містечка. Віголошували запальні промови. Головою районної “Просвіти” обрали директора 6-ї школи Олексія Шпаковського. До ради товариства ввійшли Тараненко, секретар райуправи, вчителі Іван Ткаченко, Кононенко; спрямовував роботу товариства завідувач відділом народної освіти Данило Ніколенко. Тоді, на зборах, Парасковія Березняк виступала з ініціативою створення українського драмгуртка, адже мала досвід такої роботи ще з 20-х років, та й у школі, де вона працювала, діяв шкільний хор, який міг би стати базою для гуртка. Збори закінчилися гімном “Ще не вмерла України” у виконанні оркестру вихованців дитбудинку № 1.

Наприкінці лютого просвітняни провели урочисте зібрання, присвячене Шевченківським дням, під час яких доповідач Данило Ніколенко характеризував Шевченка як “...основоположника української культури” (цитата з протоколу).

У справі неодноразово згадується (з боку слідчих) іще одна українська громадська організація — “Жіноча служба України”, де Березняк, нібито, грала не останню роль. Але Парасковія Герасимівна відмовляється від участі в ній. Натомість від слідчих не приховати, що хату і сад у Козаковій Балці, яку будували вони з чоловіком (так стверджували

фото Г. Оборської

Березняк уже на схилі літ, відстоюючи свої права на будівлю), і яку забрав колгосп, із приходом німців їй удалося повернути. Колишньому сільському голові Глodosів Беринді, який (вона так вважала), нібито, писав доноси більшовикам на її чоловіка, з приходом німців, на сільському святі врожая, вона при людях висловила все, що про нього думала, влаштувавши йому грандіозний публічний скандал. Але, коли Бериндю і ще кількох односельців фашисти арештували, Парасковія звернулася до гестапо через знайому перекладачку, — колишню вчительку, — аби їх відпустили. Бериндя залишився живий і в 46-му успішно свідчив про “зрадництво” Березняк...

Про те, що Парасковія Герасимівна була надзвичайно активною і діяльною жінкою, свідчить і той факт, що у 1943-му році вона вирішила удочерити вихованку дитячого будинку Ольгу Гуджій. У тоді вже немолодої вчительки було троє дорослих дітей, наймолодший син Юрій, котрий у 16 років добровольцем пішов на фронт — на той час служив у Червоній Армії. На суді, який узаконив опікунство Березняк над малолітньою, вона сказала фразу, яку їй потім пригадають слідчі (як і те, що вона “...внедрила среди учеников молитву за Украину и приветствие “Слава Украине!”), про те, що виростить дівчинку гідною донькою неньки-України. Аргументом проти неї послужило й те, що, вже забираючи речі дитини, вона довірливо призналася молодому співробітникові дитбудинку: “Я хоч уже й літня, але до смерті буду передавати українські ідеї вам, молодим...” Як склалася доля Ольги після арешту Парасковії Герасимівни, — невідомо.

**“ВОНА ПІДТРИМУВАЛА
ДУХ В'ЯЗНІВ...”**

У серпні 43-го її арештувало гестапо. За те, що переховувала

євреїв, сприяла їм в отриманні документів, допомагала сім'ям комуністів, носила їжу радянським військовополоненим, які знаходилися на станції Адабаш. Спочатку сиділа в Новоукраїнці, потім — Кіровоградське “СД” і німецькі табори. “Бухенвальд”, “Равенсбрук”, у листопаді 43-го її, уже непрацездатну, перевели в “Майданек”. Через півроку — знову в “Равенсбрук”, звідки почався відступ на Захід. 2 травня 1945-го їх звільнила Червона Армія. Тільки перелік таборів свідчить, який могутній дух нескореності й життєлюбства мала в собі ця жінка. Пізніше вона розповідала тиме слідчому, як у таборі “Равенсбрук”, разом із чешкою Колонач і югославою Водствою вони складали антифашистські вірші. Інша її співтабірниця Марія Шахова, коли вже після смерті Сталіна йтиметься про п'яту чи шосту спробу реабілітації Парасковії Березняк, свідчитиме, що вона в жахливих табірних умовах підтримувала дух в'язнів.

Я знаю, чому вона була такою. Любов до України, тим більше усвідомлена і сформульована, дає людині певність, що вона — духовна істота, підкреслює її Божественне начало, відкриває джерела внутрішньої свободи, а значить, — дає сили вистояти і зберегти себе. Саме це почуття підштовхнуло її переховувати мешканку Новоукраїнки Цілю Мойсеївну Розіну та кількох дітей-євреїв із дитячого будинку. Лікарці Розині вона допомогла змінити в документах національність, засвідчивши, що та — Зорінська Лідія Павлівна, на підтвердження цього Парасковія зібрала ще кілька підписів. Доньці ще однієї єврейки — Білоцерківської, віддала паспорт своєї старшої дочки Галини. У 55-му мешканка Одеси Розіна-Зорінська підтвердить це, на відміну від дружини комуніста, котра заперечуватиме діяльну допомогу з боку Березняк.

Після звільнення Парасковія

Герасимівна потрапила у госпіталь № 3351. У січні 46-го усіх, хто перебував у госпіталі, перевели у тил СРСР, вона опинилася в евакогоспіталі на станції Шебалин, звідки у березні її забрав син Юрій, котрий мешкав тоді в Одесі. Але всього лише через кілька днів після повернення у синову домівку її заарештували.

Слідство завершилося за два місяці. Військовий трибунал Київського військового округу відміряв їй 15 років виправно-трудова таборів, касаційна скарга задоволена не була. Відбувши п'ять років таборів, вона знову пише касаційну скаргу. Відповідь та сама — відмовити. Уже після смерті Сталіна, у липні 54-го її знову відмовляють. Незабаром після цього, у серпні, засідала комісія з розгляду слідчих справ осіб, засуджених за контрреволюційні дії. Тоді реабілітували багатьох невинно засуджених. Але Парасковія Березняк до їх числа не потрапила: участь у “Просвіті”, спорудження хреста у пам'ять репресованих — такі дії радянська влада вважала злочином.

У скарзі, адресованій тодішньому депутатові Верховної Ради СРСР Сидору Ковпаку, вона напише: “У 44-му, весною, мою стареньку матір колгосп вигнав із хати, що в Козаковій Балці, вона померла самотньою у чужих

у Новоукраїнці, там мене прийняла бідна самотня старенька-інвалід Марія Двірня, де я й знаходжуся фактично без засобів до існування”.

Для оформлення пенсії Парасковії Герасимівни потрібна була реабілітація. Але й у листопаді 55-го, ще раз розглянувши її справу, вирок залишили в силі. Відмінили його тільки через рік, та й то після цього рішення військового трибуналу КВО головний військовий прокурор Горний просить колегію Верховного суду залишити у силі вирок 46-го року. Але військова колегія визнала рішення ВТ КВО, прийняте у 56-му, законним. Парасковія Герасимівна змогла виклопотати собі пенсію. Вона хотіла повернути і садибу в Козаковій Балці, але, очевидно, смерть перешкодила цьому, бо справа уривається на кількох відмовах. Очевидно, діти не домогалися повернення собі батьківського майна.

Ставлення каральних органів СРСР до немолодої уже і фактично беззахисної жінки Парасковії Березняк, за плечима якої всього тільки й “злочинів” — просвітнянська діяльність та вшанування репресованих земляків, яскраво свідчить — для імперії любов до рідної землі була найстрашнішим злочиним. Вона викорчувувалася, випалювалася, знищувалася безжалю. То й опинилися ми в незалежній уже Україні “...душею голі догола”, розтринькали, віддали на поталу всіляким пройдисвітам свої економічні можливості, дали себе пограбувати, і стоїмо перед світом, як на посміховисько, усе ніяк не бажаючи визначитися — хто ж ми, і куди нам іти далі? Запитаймо у тисяч і тисяч таких от Парасковії, у мільйонів, замордованих голодом. Вони — наша частина (“...і мертвим, і живим, і ненародженим...”). Вони — знають.

● **Світлана ОРЕЛ,**
м. Кіровоград

ХТО ЗА МІКРОФОНОМ

— Пані Ліно, відразу після закінчення Київського театального інституту імені І. Карпенка-Карого Ви зіграли на сцені Чернівецького музично-драматичного театру імені О. Кобилянської низку провідних і цікавих ролей у виставах як класичного, так і сучасного репертуару. І керівництво театру мало намір подати Вашу кандидатуру на отримання звання заслуженої артистки... Здавалося б, Ваша творча доля в театрі з самого початку складалася щасливо... Що ж стало на заваді здійсненню намірів керівництва театру і Ваших мрій?

— Дивна річ, я нещодавно думала над цим, хоч і минуло вже багато років. Гадала, що ця давня рана вже загоїлась і не мала б яtritи душу. Але — ні! До цього дня не можу простити часові, людям, котрі мене відлучили від театру, від мистецтва. Тоді я була молодою, сильною. Ніколи, правда, не була амбітною. Мені хотілося зіграти найкращі ролі. І я мала право їх зіграти. Але чомусь ми, актори, вічно залежимо від когось... Так, Ви маєте рацію. Спочатку в мене був цікавий репертуар, а потім я втратила його з незрозумілих мені й досі причин.

— Можє, причина у Вашій неординарності?

— Можливо, це було й тому, що я деякою мірою вирізнялася. А може, щось не збігалось у моїх задумах із задумами режисерів або тих, хто стояв біля керма театру. А можливо, не підходила моя індивідуальність. Але я була готова на все що завгодно: щоб мене режисери ламали, витворювали неможливе з моєю акторською природою, ладна була підкорятися будь-яким творчим забаганкам режисерів, аби тільки вони мене залучали до вистав. Але... цього не сталося.

Оскільки я почала випадати з репертуару, ясна річ, мова вже і не йшла про те, щоб відзначити мене якимись званнями. Але найбільше не можу простити долі того, що не зіграла Медею, котру мені пророкував на прощання ректор театального інституту. Мріяла про неї, готувалася до неї, але — не вийшло... І в мені цей біль залишився назавжди!

— Чи намагалися Ви тоді якось заповнити оту порожнечу?

— Коли мене, так би мовити, викинули з репертуару, коли я перейшла в масові сцени і молодою змушена була грати бабусь і т. ін., — не зламалася. Я не така людина, котру можна просто взяти і зігнути. Я знайшла вихід... у слові, до якого завжди мала особливу любов. А прищепила цю любов мій викладач сценічної мови Віра Омельченко. І я їй повик за це вдячна.

Тож почала брати активну участь у концертах. Мене запрошували на свої творчі вечори буковинські письменники. Працювала у концертах-лекторіях разом із Анатолієм Добрянським — кандидатом філологічних наук і чудовим оповідачем, котрий, на жаль, цього року пішов із життя. Виступала в теле- і радіопередачах. І ці виступи перед людьми давали мені таку наснагу, таке щастя, таку радість, що мої невдачі в театрі не так болі-

Колишню актрису Чернівецького музично-драматичного інституту ім. Ольги Кобилянської Евеліну Белоц пам'ятають буковинські театри і шанувальники поетичного слова, котрим сьогодні за 45. Ведучу передач української служби радіо "Свобода" Галину Мовчан упізнавали по голосу слухачі в усьому світі. А як продюсера Ліну Гваті упродовж двадцяти років праці на радіо цінували і поважали колеги-журналісти, численні гості та учасники передач. І всі ці відомі постаті — одна жінка. Сьогодні з нею розмовляє журналістка Марія ВИШНЕВСЬКА.

ЛІНА ГВАТІ: «Я — АКТРИСА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»

ли і ставали незначними.

— У той час, коли народна артистка України Галина Янушевич вважала, що одну з найкращих ролей — Зою Жмуту у "Вовчисті" О. Ананьєва за О. Кобилянською — з часом мала б грати Евеліна Белоц, Ви переходите працювати у філармонію. Чи була ця творча незреалізованість причиною Вашої еміграції з України?

— Ні! Ні! Ні! Можу сказати, що, навпаки, я не хотіла їхати. Просто тоді була одружена з Олексієм Койфманом, і вся його родина збиралась їхати за кордон.

Я була категорично проти, бо розуміла: ніде, ні за яким кордоном, не зможу знайти собі застосування. Я — актриса української сцени, української мови. І тільки українським словом можу говорити до людей. Отже, ніяка Америка, Ізраїль чи Канада, наскільки я тоді розуміла, не допоможе мені зреалізуватися.

Причина полягала у моєму чоловікові-режисерові, котрого, як єврея, тут нікуди не хотіли брати на роботу. Я бачила, що людина ламається. А він — мій чоловік, батько моєї дитини. І я не хотіла ставати на заваді його щастю.

Дуже добре пам'ятаю той час, коли ми збирали валізи і до нас приходили деякі мої колеги. Більшість, щоправда, боялась... Я їх тоді розуміла і розумію зараз. І, Боже борони, у жодному разі не хочу їм дорікнути. Але ті, хто приходив і

бачив, як пакувала свої концертні сукні, казали: "Ліно, ти що, збираєшся там десь виступати чи що?" Я їм тоді відповідала: "Знаєте, якщо мені доведеться навіть мити посуд, я буду принаймні у красивій концертній сукні".

— Акторська професія в Україні була для Вас єдиним ремеслом, за допомогою якого Ви заробляли собі на життя. А як склалася Ваша доля в еміграції?

— Прекрасно! Я щаслива, що виїхала. Америка мене сподобалася відразу. Я чомусь там почувалась як риба у воді. Коли побачила Нью-Йорк із ліомінатора літака, відчула себе американкою. Це було прекрасно! На п'ятий день мого перебування у Нью-Йорку, тобто 23 роки тому (Боже мій, як летить час!), я прийшла на радіо "Свобода". Крім тексту, який мені дали прочитати, прочитала ще й уривок "Розпусна вдовиця" з поеми Ліни Костенко "Мандрівки серця". Це справило враження, і Юрій Долуреїн відіслав півку із записом у Мюнхен. Там тоді була штаб-квартира "Свободи". Звідти надійшла пропозиція працювати у філії української служби радіо "Свобода" у Нью-Йорку. Тож на роботу мене взяли відразу. А ще через місяць я виступала в літературно-мистецькому клубі на Другій Авеню.

— Як це було?

— Коли прийшла туди, мене тіпало від хвилювання. Я виступала у другому відділенні: знову читала "Роз-

ром, як спонсор допомагаю якомусь письменнику, театрові, бібліотеці, то сума, яку спонсую, списується з моїх податків державі. І тому багаті люди дуже радо дають свої кошти на підтримку мистецтва, культури чи на благодійні акції.

А щодо американських письменників, артистів, то про них Ви все, напевно, знаєте. Якщо їхні твори, книги стають бестселерами, ясно, що вони з цього мають великі гроші. А коли ні, то їм доводиться заробляти іншою працею.

— Як і за який кошт виживає в англомовному середовищі українська громада та її громадські установи?

— За рахунок титанічної праці українців діаспори. І, до речі, вони всі працюють безкоштовно в громадських установах.

— Ви більше двадцяти років працювали на "Свободі". Чим для Вас була ця робота й ефірний образ Галини Мовчан?

— Галина Мовчан і Ліна Гваті — так мене сьогодні звуть... Мені здається, це були нероздільні дві людини.

Я собі не уявляю, якби тоді була лише Ліна Гваті або тільки Галина Мовчан. Вони в мені наче зрослися. Але це не були сіамські близнюки. Ні! Це — одна людина. Що до радіо, то воно було для мене — усім. Бо радіо — це слово. А слова... "Страшні слова, коли вони мовчать, коли вони зненацька причаїлись, коли не знаєш, з чого їх почать, бо всі слова були уже чиймись". Ці рядки Ліни Костенко стали для мене символом моєї праці на радіо. Завжди хотілося, щоб будь-яка фраза (тим більше,

В Америці кожен театр, кожна концертна група заробляють на себе самі. Ніхто їх там не утримує. Можливо, Метрополітен-Опера чи інші великі національні колективи мають підтримку, але то від спонсорів, а не від держави.

— Чи вигідно багатьом людям Америки вкладати гроші у мистецтво, культуру?

— Так. Коли я, примі-

фраза: "В ефірі українська програма радіо "Свобода") і була отим неповторним, безсмертним дотиком до душі людини, її свідомості. Для мене мікрофон — це мій театр. Я його любила. І скільки працювала, стільки він був для мене моїм улюбленим театром. Єдиною моєю можливістю говорити з людьми, яких я люблю.

— А що для Вас означає поняття "людська доброта"?

— Це — колосальна тема.

Думаю, що наш народ задобрий. Занадто добрий! Він так багато прощає, так багато не помічає. Можливо, саме через це поняття "добро" і "зло" в нашому суспільстві і сьогодні не повністю визначені. Для прикладу наведу таке: комуністичний режим творив нібито свою ідеологію і вкладав її у наші голови, наші душі, і ми знали тільки засади морального кодексу будівника комунізму — навіть не підозрювали, що ці десять заповідей були Божими, а не комуністичними.

Коли ж упав той режим — ми й досі не зробили розмежування. Не сказали, що це було погано. Ми і сьогодні (не ми з вами, звісно, а люди від цієї ідеології, її раби) кажемо, що голодомор — це нічого поганого. А коли найкращих синів і дочок України знищували? Коли обезкровили інтелігенцію — цвіт нації? Коли стільки священників, ченців і просто віруючих людей було заслано і знищено в таборях?! Хіба не потрібно про це сьогодні говорити вголос? Серйозно, правдиво, відверто! Чому люди ще й сьогодні бояться про це говорити? Адже нинішнє молоде покоління мусить знати правду. Аби на дванадцятому році незалежності за мову нації, державну мову не вести боротьби. А те, що в українському суспільстві ще сьогодні панує зло, засвідчує байдужість людей одне до одного, до сусіда, до ближнього. А тому не спрацьовує заповідь Божа: "Люби ближнього, як самого себе".

Більше не менше, але — як самого себе. Судіть самі. Колись ми з чоловіком, Іваном Гватем, якийсь час жили і працювали тут, у Києві, мешкали на другому поверсі в будинку по вулиці Сакаганського. Ліфт працював, а біля нього проходив сміттєпровід, який часто був переповнений. Але люди все одно приносили сміття. Вони лінувалися навіть із другого поверху зійти вниз кілька сходинок (на перший), щоб висипати сміття у контейнер. Яка вже тут любов до ближнього чи до себе самого?

— Завершуючи нашу розмову: якими будуть Ваші побажання нашим читачам?

— Правду кажучи, я не люблю нічого бажати. Бо знаю, що це — тільки слова. Що можу сказати зі свого життєвого досвіду?.. Треба важко працювати, щоб не зламатися. І спільно з іншими. Не можна бути самому. Сама людина в існуючих реаліях не виживе. Для того, щоб протистояти злу, треба об'єднуватися. Тож разом із сусідами, друзями, рідними треба робити певні кроки, аби добро почало існувати. Щастя всім! Благополуччя! Любові! Витривалості! Добра! І не забувайте одне про одного.

— Я Вам дякую.

● Марія ВИШНЕВСЬКА

ПРО-ЧИТАННЯ

Уже стільки написано про Львів... Різномісний, багатовекторно, в усіх можливих жанрах. Часопису "І" тільки треба було все це якось скласти докупи. Щоб вийшов чільний і цілісний "Геній місця". Не знаю, якою була "робоча" назва нового тематичного числа "І", принаймні на обкладинці товстенького журналу (ледь не п'ятсот сторінок) красується саме ця. Далі — історія і філософія Міста.

Тексти "І" подані за лінійною хронологією. Князь Лев, історія заснування. Місто вимолоє, шаманить для себе чогось більшого, ніж бійниці й незграбні фортечні мури. Далі — Лемберг, п'ятнадцяте століття. Розквіт, маґдебурзьке право. Згодом — Річ Посполита. "Львів" бавиться у карнавал. Творить цілком іншу філософію, ніж життя людей на ріллі. "Маємо відмовитися від простацької думки про те, що місто розвивається

ПЕРЕВАГИ ПРИКОРДОННЯ...

з села". Витворює крапку, акцент. Або ж, за спостереженням редактора журналу Тараса Возняка, — синкопу. Термін, який означає відхилення від норми. Випадання складу або звука. Оця синкопа має ще й відношення до джаз-банди. Фіксує напружений момент, коли має вступити саксофон — соло. Спитаєте, до чого тут синкопа? Думаю, йдеться, насамперед, про поняття простору й часу. Адже живемо в епоху постмодернізму. Паразитовання (даруйте, моделювання) на тілі історії та культури. Так от, місто прискорює не тільки обмін-обіг грошей. Це, так би мовити, його фізична функція. Місто має ще й метафізичну властивість: прискорення часу. Майже за Позаяком: "Лишень, здавалось, тільки сили пиль, а вже надворі осінь".

Панівні міста не залишаються та-

кими вічно... Старіють, виштовхуються на маргінеси. Занепад Венеції, Відня, Парижа, Лондона. У такому контексті доля Львова — не заздрісна. То, може, скласти руки і "красиво вмирати"? Малоімовірно, що відбується це естетично. Занадто брудні атрибути ми привносимо у процес. Інший шлях набагато складніший — творити нову філософію Міста. "Вчитися і пробувати мислити як урбаністи, а не як ковчиги, що, споживши одну територію, переходять на іншу". А ще, на думку Тараса Возняка, Львову треба позбутися ілюзії стати центром значного самостійного економічного регіону — на це немає відповідних ресурсів. "Мусимо скористатися з переваг прикордоння".

● Уляна ГЛІБЧУК

3 НАТУРИ

...Вони такі всі ніжні:
— Сердечко!..
— Рьобришкі!..
— Сальцо!..

Стоять на краєчку тротуару — такий собі зімпровізований міні-базарчик між будинками, — сьорбають по черзі з пластикового стаканчика то каву, то горілку — гріються, бо надворі холодне, — закушують, хто чим може: чи прихопив щось із дому, чи тут купив.

Стоять зранечку, приволікши свої “кравчучки” з метро, бо господині скуповуються до роботи. Розкладають нехитрий товар на притягнених звідкись старих ящиках, прикривши їх полотниною.

Одна з жінок — учителька молодших класів, підробляє у вільні дні, інша — колишній культпрацівник у клубі, а тепер клуб закрили; є багатодітна мама, решта — молодняк після 11 класу.

Скуповують у приміських селах свіжину (сало й м'ясо) і продають у київських дворах. Міліція вряди-годи робить облави. Це для продавщиць небезпечно: ризикують zostатися без товару або ще й штраф сплатити, — тож стежать, пильнують. Як тільки запахне смаленим, блискавично згортають свої торби і зникають. Найімовірніше — перебазовуються в інший, безпечніший двір. За ними незрідка, як нитка за голкою, мігрують і покупці, бо жінки продають свинину й телятину трохи дешевше, аніж на стаціонарному ринку, і небагатим киянам є сенс купувати саме в них, дарма що якість товару визначається лише з досвіду, за запахом, бо жодних медичних довідок продавці не мають.

Навперербій вихваляють “сердечка” і “рьобришкі”, підлаштовуючи мовою під мову покупців. Мають за день сякий-такий виторг, хоч і намерзнуть. А ще — незалежні ні від кого: є здоров'я і час — торгуй, немає — ніхто догани за прогул не напише.

З іншого боку мого мікрорайону, який звється поетично і гарно — Оболонь, розгорнувся, так би мовити, галантерейний базар, уже усталений, визнаний, бо кожен із продавців сплачує за місце певне мито (комусь). Зайняли весь широкий тротуар і навіть площу, йти до метро стало зовсім

фото П. Гончара

незручно, як у джунглях. Ввечері залишається повно всякого сміття, поки вдосвіта неберуть, видовиш сумне.

Тут же широким фронтом стоять лотки з усім разом: оселедцями, мандаринами, родзинками, яйцями, сиром... Молоді продавщиці (чоловіки трапляються нечасто, певне, не витримують умов праці) мають збиті ваги, блискучі очі, особливо після обіду, й соковиту лайку. До цього звикли.

А ще за кілька метрів — місце розпродажу гуманітарки: гори шмаття, яке десятки рук, ніби в мурашнику, перетрушують, перекидають, перешукують, і кожен щось-таки собі знаходить та купує.

Не раз виникає враження, що вся Україна стала великим базаром, саме базаром, бо ринок — це щось уже трохи цивілізоване і має накриття, тобто захист від вітру, снігу, дощу. Вся Україна торгує, розклавши на тротуарі, на землі, на ящиках те, що в неї ще лишилося.

Одна моя сусідка пече і продає пиріжки. Виходить на свою “роботу” після 20.00, коли пізня година й темрява розженуть лотки, а люди ще вертаються з робо-

сом прикликає покупців. Пиріжки — у спеціально обшитому клейонкою ящику. Світлана шугає туди голою рукою, але подає пиріжок у серветці. І так — до закриття метро або й довше, бо не раз на світло підїжджають автомашини, і водії купують собі вечерю. Разом із сусідкою збився цілий гурт пиріжечниць, тільки в кожній — своя спеціалізація: та пече пироги з картоплею, та — з капустою, та — з м'ясом. Є й варіації. Єдина проблема — добратися опівною додому, бо бувало всяке, і виторг зникав із кишені. Добре, що хоч — не калічили самих жінок.

Інша сусідка пече вафлі для тортів. Знайома бабця спродує їх. Щоденний заробіток — за 10 гривень. Сусідка має двох синів-учнів. Проклинає своє заняття, бо від щоденного стояння болять ноги. Знає, що цей заробіток доти, поки безкоштовний газ. А як поставлять газолічильники, то не знає, що буде.

Працювала колись у бухгалтерії великого об'єднання “Кристал”.

Та все лопнуло, зосталася без роботи і ось створила її собі сама. Чоловік працював на тому ж “Кристалі” столяром, тепер із друзями цілорічно ловить рибу на Дніпрі та здає в ресторан. Улітку спечений, мов індус, а взимку виморожений і вивітрений, рідко буває вдома, проте гроші є. Хоч їх завше не вистачає, бо діти ростуть — то куртки

на екскурсію — весь товар імпортований, красивий і шалено дорогий... Це проза і поезія сьогоднішнього життя.

... “А хто сьогодні ту поезію читає?” — безпосередньо-широ запитав мене чоловік у крамниці “Просвіти”.

“А ви теж не читаете?” — розгубилася я.

... і читаю. Але не політикою, вчутливо зіт-вність немає — наш народ,

... му свою книж-нову ніяк не... — і була щичивши в очах... у вдячність... валося потім... р, працює у... неджером —... ся. Просвіта-... дивиться на... Дружина —... олою. “Але ж... ні вчителів?”

... довірливо.

Справді, знаю, бо вчителькою. В її ліцеї недавно, розповідала мені, була дискусія “Секрети педагогічного успіху”. Говорили-балакали — і по-науковому, і просто, а потім повернули розмову так: “А що ж таке — успіх? Матеріальний достаток? Кар'єра? Супокій і злагода душі? А що потрібно суспільству? Що сьогодні оцінює в людині воно? На що вчителям слід орієнтувати молодь?..” Власне, замість чіткого висновку, на який очікувала адміністрація, усі розгубилися, майже перелаялися та й розійшлися.

...З вікна мого будинку видно телевежу, пуца-водицький ліс і широку панораму Оболоні. Каскади будинків розривають дощову сірість неба, і я раптом прикипаю очима до даху одного з них. Там — хлопчачі. Безпечно штовхаються, чорні фігурки качаються по даху.

А внизу в дворі стоять жінки із свіжиною — маленька ламка вервечка. Сьогодні їм чомусь не йде торг — уже післяобідня пора, а жінок не меншає. Покупців же — жодного. А небо все супитесь, бо йому до людей байдуже: у неба своя програма.

● Наталка ПОКЛАД

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

Не спокушай! Мабуть, це — найголовніша заповідь у світі. Не спокушай голодного шматком хліба, якщо не можеш його нагодувати. Не спокушай спраглого склянкою води, якщо що воду ти збираєшся випити сам. Пам'ятаєте пісню Окужави про те, що пряників солодких ніколи не вистачає на всіх? Але, попри все, солодким життям нас спокушають усе більше та більше. Кожен божий день із екранів нашого телебачення лунає заклик: “Купуй, будуй, ходи до ресторанів, мандруй білим світом”. Від копійчаних “хрумів” до багатотисячних квартир та машин. Упереміж із цим рекламуються зовсім не дешеві комп'ютери, мобільні телефони тощо. Але, на превеликий жаль, не всі можуть собі дозволити не те, що квартиру та машину, а навіть копійчаний “хрум”. Зверніть увагу на очі наших дітей, які спокушаються, дивлячись на солодке життя з телевізорів. І дуже невелика кількість наших дітей розуміє, що якщо хочеш усе це мати, потрібно принаймні добре закінчити школу, інститут та отримати пристойну роботу з доброю оплатою. Таких, на жаль, небагато. Величезна кількість молодих людей хоче все й одразу. Тулячись у тісних “хрущовках” і вбираючись із “секондів”, молоді невідступно мріє про те, чим спокушають. Із захватом хлопці дивляться фільми про бригади, “розборки”, про крутих “поганих хлопців” та про “хороших рейнджерів”. І ось уже наші Івани та Степани зодягнені у пошматовані джинси, забувши рідну мову, ваукають, окейкують, забувши, що і хто вони, не пам'ятають ані своєї пісні, ані своєї традиції. А є ще в Україні й дівчатка. Найкрасивіші дівчатка у світі. Це доведе-

НЕ СПОКУШАЙ!

ний факт, як і, на жаль, той факт, що найдешевші. Я знову пригадую пісню, ще радянський біт “Секрету”: “Ей тож хочеться мені носити особых марок шелка, и, значит, надо успеть — покуда грудь высока!” Ну, не може більшість батьків не те, щоб вивчити, а навіть пристойно нагодувати, чи влягнути свою дитину! Але ж із телевізорів лунає: “Найкращі діаманти, найвишуканіші хутра, наймодніший одяг з Європи!” Ось і мріють довгоногі красуні про престижне заміжжя або публічну професію. А подивившись на ніч передачі з журналу “Плейбой”, які, до речі, демонструє канал “ICTV”, юні діви не вважають за сором оголитися своє тіло. І не замислюються майбутні берегині, що оголене й солодке життя не всім іде на користь. Далеко не всім пошастить, і багато малоосвічених, недалеких та простакуватих джультетт стають просто дешевими повіями. Та це нікого не лякає, і в Києві, як гриби, ростуть агенції для топ- і просто моделей, що, як правило, є постачальниками дешевого товару для закордону. І сидять на вічних дістах анемічні дівчата, щоб на заощаджені гроші купити шмат турецької шкіри у вигляді спіднички чи штанців. Але і це можна було б пережити, аж раптом дивлюсь — і очам не вірю. Конкурс стриптизерш з усієї України! І це в той час, коли має дорожчати хліб та проїзд у транспорті. Та це подорожчання, здається, нікого не турбує — ніде, по жодному телеканалу про це навіть і не згадується. Ну, подорожчає хліб, ну, заголодує найбідніша верства населення, ну, будемо

пішки ходити на роботу — це ж такі дрібниці! Зате конкурс наших рідних стриптизерш! І аж хрипить від невідомої мені радості диктор, закликаючи нас усіх уболівати за красуні! Гасломовно, вражаючись їхньою “майстерністю”. І горять уже оцятена деяких невірноважених юнок від мереживних панчішок та блискучих прикрас на оголених груденях. Та чи помічають вони обличчя тих, хто обирає переможницю? Заплівши від жиру, з круглими черевами, з цепурами на шії і персями на товстючих пальцях. І найбільючіше вразив мене канал СТБ, який теж рекламує і вдень і вночі наш національний сором. Хочу запитати пана Пінчука: “Що спокусило батька трьох доньок піти на цей крок?” Крилатий вислів про те, що гроші не пахнуть? Чи, може, матеріальна захищеність, “дах” від тестя, впевненість, що його чад мине чаша сія?! Звичайно, легко дивитися, як продаються чужі діти. Я впевнена на сто відсотків, що батьки конкурсанток передбачали своїй дитині зовсім іншу долю. Але чому ж ми всі забуваємо, що це відрізок з помями висить над кожним? Тьху, тьху, тьху...

Сьогодні можна все — знушатися, як “Маски-шоу” з партизан, що були героями і наблизили перемогу над фашизмом. Можна на Великій Кільцевій за символічну ціну “зняти” майже дитину: хочеш — дівчинку, хочеш — хлопчика. Можна пройти повз зголоднілу бабцю і плоннути на свій народ, на свою Батьківщину. Можна забути про порядність, бо вже тих, хто мав дбати про

фото Г. Оборської

нас, — спокусили! І не слабо спокусили, бо ми це бачимо щодня. От тільки жаль, що той, хто це робить, не замислюється над тим, що головна Божа заповідь — “Не спокушай”!

Р. С. Цікаво, яке ж місто викохало переможницю, бо героїв нашого, рідного, українського стриптизу мають знати в обличчя!

● ЯЛИНА

П'ять років тому вперше в Україні було відкрите відділення "Літературна творчість" в Інституті філології Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка. Хтось зіронізує: "Хіба можна навчити бути письменником?"...

Про особливості спеціальності "Літературна творчість" я дізнавалась у викладачів кафедри теорії літератури й компаративістики, бо саме вона випускає таких спеціалістів. У розмові беруть участь завідувач кафедри професор М. К. Наєнко, а також професор О. Г. Астаф'єв.

Михайло Кузьмович Наєнко: Ідея відкриття цього відділення народилася років сім тому. Разом із тодішнім Головою Спілки письменників України Юрієм Мушкетиком ми десь у 1996-1997 роках побували в ректораті й висловили ідею про відкриття такої спеціальності. Після розпаду Радянського Союзу Літературний інститут ім. М. Горького продовжував запрошувати до себе початкуючих літераторів із України, але СПУ відмовляла йому, бо навряд чи в Росії "вчили" б на українських письменників. Тому я, як тодішній декан філологічного факультету, разом із Юрієм Мушкетиком розуміли, що "Літературна творчість" має бути відкрита в нас як окрема спеціальність.

Цього року ми матимемо перший випуск фахівців відділення "Літературна творчість".

— **А як добираються кадри викладацького складу?**

М. Н.: Спецкурси в нас читали (або продовжують читати) такі

Студент — явище вічне та невичерпне. Фах і покликання, стан тіла й душі, похвала та лайка. "Майбутня еліта" перед великим стрибком у велике майбутнє "відривається", виражається, студіює життя якнайрізноманітніше. Перша школа самовираження — творчість... Творчість стає професією. Про це сьогодні розповідатимуть та розпитуватимуть не хто інший, а самі студенти. Усе це — їхня творчість.

ЧИ МОЖНА НАВЧИТИ БУТИ ПИСЬМЕННИКОМ?

відомі письменники, як Юрій Мушкетик, Василь Фольварочний, Валерій Шевчук, Володимир Яворівський, Оксана Забужко, Раїса Іванченко, Етері Басарія, Роман Іваничук, Віктор Кордун, Ігор Кравченко, Юрій Ярмиш, Олексій Дмитренко, Василь Юхимович (нині вже покійний) та інші. "Телемистецтво" читала Неля Даниленко, "Кінорежисуру" — Тарас Ткаченко, "Літературну періодику" — Віталій Святовець, "Риторичку" — народний артист України Анатолій Паламаренко.

— **Яка подальша доля студентів цього відділення?**

М. Н.: Це залежить од того, що вміє робити випускник. Людина з вищою філологічною освітою може працювати в усіх сферах філології, якщо ж абітурієнт вибрав собі спеціальність "Літературна творчість", то він має займатися насамперед творчістю. Взагалі останні п'ять років наш університет випускає фахівців із так званими вільними дипломами. Є проект про Національний університет, у якому говориться, що 70-80 % випускників держава береється працевлаштувати. Але коли ці проекти будуть втілюватися в життя?..

— **Що б Ви хотіли змінити або доповнити надалі в цьому відділенні?**

М. Н.: В майбутньому, очевидно, ми будемо ділити студентів за жанрами, тобто — на поетів і прозаїків, що дасть змогу активніше працювати з ними в цьому, вужчому, руслі. Драматургів ми, напевне, об'єднаємо з прозаїками. На жаль, зараз мало початківців, які б писали саме п'єси. Можливо, активізує інтерес до жанру драматургії Василь Фольварочний, який почав читати курс драматургічної творчості.

Олександр Григорович Астаф'єв: Хотілося б, щоб викладачі, а й діаспорні письменники, зарубіжні митці, лауреати премій (чому б і не Нобелівської?). Причому це мають бути люди різних естетичних смаків, світоглядів, уподобань, представники різних літературних течій: від реалізму до авангарду. Але тут виникають проблеми з оплатою...

— **Чи матимуть ваші студенти пільги при вступі до Національної спілки письменників України?**

М. Н.: Ні. Перевага надається тому письменнику, який показує

себе справжнім творцем; він може не мати спеціальної освіти, але випускати у світ прекрасні твори.

Уже кілька наших студентів саме з цього відділення стали членами Спілки письменників. Це — Олеся Лященко, Олеся Мамчич, Олександр Стусенко й Олег Здорик, студенти сучасних четвертих-п'ятих курсів. Їх прийнято до СПУ не "за пільгами", а за те, що вже нині виявляють літературний талант.

— **Які у вас побажання для студентів?**

М. Н.: Бажаю їм бути талановитими і йти у велику літературу "семимильними кроками". А також виробляти свій індивідуальний почерк. Ми усвідомлюємо, що "навчити на письменника" фактично неможливо, тому завдання нашого відділення — не стільки навчити писати, скільки огранити талант, дати йому ази творчості минулого (бо в літературі залишаються ті, які мають свій, неповторний голос). І, звичайно, доносити правду, істину про свою епоху, про свій час.

Розмовляла випускниця відділення "Літературна творчість" Інституту філології **Ніна ДУЗІНКЕВИЧ**

Наталка БІДА

Народилася 1981 р. у селі Воскресенка Запорізької області. З 1998 р. навчаюся в Київському Національному університеті імені Тараса Шевченка. Люблю поезію, живопис, події і писати листи додому.

ІДЕЇ НЕНАПИСАНОГО РОМАНУ

*

Ти зникаєш суєту,
П'яною ходою
Розтинаючи
Хвилі
Килима
Ти витрачаєш купу енергії,
Силкуючись сподобатись
Тиші
Ти вживаєш у їжу
Розум

*

Плинно стікають уста із помад
Плинно не з'являється метода
оригінально вигадувати вірші
Плинно втомлююсь їх не писати
Плинно виводжу вдих із тебе
Не поспішаю

*

Втисни жменю гарячих
вій у
моє промерзле
тіло

І відійди

Я збережу
Тавро
На собі
На дітях
На

*

За рихтуванням
одягу твого
Опилююся
золотом розтертого
єства
й виношую
собор поганський
у
власній плоті
вливаючи
Ти в Я

*

Лист-уришок
цитований
із текстів
власних
пам'ятей
і
необґрунтованих
інтуїтивних
намагань
зрозуміти
логіку
збігу подій

Отче наш,
Ти,
Що єси на небесі...
Най святитси
Імя Твоє,
Най буде
Воля Твоя...
Во віки віків
Амінь.

Церква. Служба Божа. Вогонь загоряється і ... гасне. Все перемишується: день із ніччю.

— Я люблю Тебе Господи! Ти єдиний, — вона вклоняється, цілує ікону і встає з колін. — Ідемо додому.

Вже пізно, — коло дверей знову повертається, хреститься і, виходячи, виносить із собою святість неділі.

Вже й справді пізно. Так завжди закінчує службу отець Василь.

На дворі літо. Ґазди посідали собі на лавочку біля церкви та й мудрують: "Може дасть їм Бог сего літа гарні жнива, а може — гей, гей! — знову уперіщить градом. Як тогорішну пшеницю побило!?"

Баба Катерина прибирає в церкві: задуває та й заносить свічки, розстеляє верети, витирає церковне начиння.

— Вчора їм казала свій не-

Ніна ДУЗІНКЕВИЧ

НЕДІЛЯ, або З НЕДІЛЕЮ ВАС, ЛЮДИ ДОБРІ!

вістці помий вікна, помий вікна! — не помила. Боєтси роботи, як вогню. А малий чисто віфолотень. Взяв вчора таку файну бабу (хліб) та й поніс хлопцем аби горівку запивали. То всьо го вчит отої Марійки Штифанишиної Богдан. То єго робота.

Бабу слухав, притакуючи їй, паламар — старий, сивий, із кострюбатим носом і великими страшними бровами дід Павло.

— Як то файно було за нашої молодости. Було рано в церкву файно си зберемо, мама причеше, чисту сорочку дасть. А квіток начепимоси!

Слухай, Павле! — баба так монотонно говорила, що дід, чекаючи коли вже можна буде закрити церкву, задрімав. А тут раптом на тобі — баба щось ще з нього хоче.

— Що хоч?

— Та ти знаєш, що Палагина Оксана привеласи якогосьи з міста.

Дід такої новини не чув:

— Так що?

Баба зовсім не звертала увагу на дідові відповіді, а говорила собі далі:

— Та бігме! Ади вчора була м їм у Федорової Дуньки, тої, знаєш, що коло кладки живе. Вна ми трохи родичков є. Так вна казала, що такий високий, трохи циба-тий, ще й якусь борідку має. Каже, що файний, але я м його не виділа.

— Має гроші? — дід виявився практиком.

— Та відей, бо купив і такі ковтки, що мають по два камінці в кожному, то так си світєт, що ну, — баба від того захоплення аж руками сплеснула. Ні сержок, ні камінців вона не бачила, але її

розказувала Федорова Дунька.

— Кажеш, кульчики купив. Гм? — дід явно був задоволений таким ходом розмови. Він трохи побоювався язикатої баби. Але...

— Слухай, а що твоя внука — ота, Славкова — не ходит до церкви. Я ї якостьу виділа, та в такі красні сукенци, що гей-гей. Гріх тобі сі жаліти, файну внуку маєш, коло сина живеш, син всьо дбає. Та й невістка кажуть, нічо. А то правда, що вна вчора молоко перевернула с пії корови. Гій, гій — я вже скільки років коло корови си знаходила, а такого трафунку ще зі мною не було.

Дід почав вовтузитися на місці. Він зовсім не любив обговорювати людей, особливо членів своєї родини.

Баба була добрим психологом. Помітивши, що її слухач уже нервує, швидко змінила тему:

— Ти си вчора їздив на базар?

— А що?

— Та я ті виділа, як йшов їс на гостинець, та таку торбу на плечах їс тєг.

Дід мовчав.

Баба продовжувала:

— Чи то ти своїй Ганнусі знов ніс до Томачі. Ото доньку маєш. Ніби твоя, а насінне бозна звідки таке. Та то ти і твоя жінка такі чесні, до церкви ходет. А вна? Мій Василь колісь сі на неї задивлев, хотів си ї жинити. Не дала. Прости, Павле, що таке говорю. Файна, то файна, та й голос файний має, але не ґаздиня. Ади зразу видно по дівці, яка буде.

Дід устав. Підійшов до ікон, почав молитися. Баба замовкла, бо не можна було, коли чоловік молиться, говорити.

Перехрестився ще раз. Поці-

лував іконку, взяв хліб:

— Ну що, пішли?

— Ой-ой-ой! Як мене мої плечі болет. Вчора м взяла фасоль торішнєх тай хотіла змолотити. Та вже не могу, ой не могу, — Катерина засовувала свої шухляди, де клала гроші, замикала (хоч кожного разу мала сказати, що "не боїтси злодія"), зачиняла комірчину.

Павло чекав уже на дворі. За цей час він встигав набити люльку і випустити перші хмарки диму.

Нарешті з дверей церкви показувалася постать баби Катерини — ще на ходу щось шепочучи, чи жуючи — і вони разом йшли додому.

Жили на одній вулиці. Разом гралися в дитинстві, разом дівуалося-парубкувалося, потім і кумами стали. Одним словом — сусіди.

Дід Павло давно звик до бабиного язика. А вона знала, що не любить дід, коли чіпають його онуку, та ще доньку, яка в місті. Знала, та під'юджувала деколи діда, щоб той понервувався. А дід любив слухати бабині теревені, теревені "польського радіо", як прозвала бабу Катерину на селі молодь.

Отак вони йшли. Дві згорблені постаті в літньому промінні сонця. Грубі руки, нехитрий убір, проста мова — вони знали одне одного з півслова.

Ішли. А надворі був час обіду. Час відпочинку і ... спогадів.

На піску гралися діти. А мені, як у старі добрі часи, хотілося лише сказати:

— З неділею Вас, люди добрі!

РЕФЛЕКСІЇ

Перша річ, яку, мабуть, хоче з'ясувати кожен першокурсник (після, звичайно, таких важливих питань, як знайти потрібний корпус чи кабінет), наскільки тут легше/складніше, ніж там, тобто у школі. І починаєш прислухатися до лекцій, промов деканів, нервово вглядаєшся у розклад пар, аби зрозуміти, чи буде нарешті довгоочікуваний вільний час. Хоча не всі однаково сприймають перехід з одного "агрегатного стану" в інший. Тож, кілька слів про основні проблеми і радощі студентів перших курсів.

Нескладно помітити, що з перших днів лекцій в аудиторії, крім монотонного голосу професорів, чути ще постійні прохання на зразок "повільніше, будь ласка", або "повторіть іще". Тож, одна з основних проблем новоспечених студентів — шкільна звичка писати "під диктовку". Складно буває пристосуватися до манери викладу кожного викладача, бо не встигнеш записати попередню думку, як помічаєш, що, певно, багато чого пропустив.

Надзвичайно важлива проблема — мовне середовище новоспечених студентів. У столичні ВНЗ приїжджає певний відсоток жителів села або Західної України, які потрапляють у переважно російськомовне оточення. Це аж ніяк не сприяє налагодженню дружніх стосунків. Деякі, не помічаючи двомовності, спілкуються з новими друзями українською, деякі переходять на російську, а деякі просто замикаються у собі, почувавши себе незручно в російськомовному оточенні.

Існує також певна закономірність. Студенти, які навчалися у загальноосвітніх школах, мріють туди повернутися. Це природно,

Життя — це поїзд. Ми несвідомо в нього сідаємо, майже несвідомо виходимо, але маємо не тільки дві головні зупинки. Вийшовши нещодавно на транзитній станції, я, як і сотні тисяч людей мого віку, намагаюся зрозуміти, що готує для мене чергова мандрівка життям довжиною у п'ять років. З площини "школа" — до площини "вищий навчальний заклад". Мабуть, всі українські першокурсники погодяться, що більш нервового літа не було. І тепер, коли всі щасливі розійшлися по своїх інститутах, університетах та технікумах, коли лихоманка минула, можна спокійно озирнутися назад, подивитися вперед і проаналізувати своє сьогодні.

ГОЛОВНИЙ БІЛЬ ПЕРШОКУРСНИКА

адже всі ми знаємо, що більшість школярів особливо не переймається своїми проблемами, та й проблеми у школі майже дитячі. Як правило, у минулому учні звичайних шкіл не звикли до пошукової роботи, мало в кого є навички написання наукових робіт. Протилежне можна сказати про випускників ліцеїв та гімназій, що, здебільшого, перші дні у ВНЗ вважають не такими вже й складними. Деякі з них звикли до семестрової системи, відсутності контролю за оцінками з боку вчителів, та й, взагалі, вже знають, що бувають безсонні ночі, проведені не тільки на дискотеці, а й за підручниками.

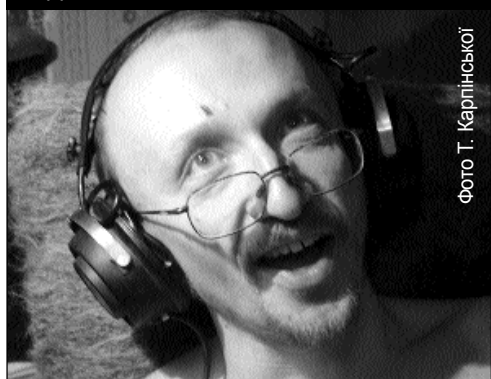

старих цінностей, вироблення нової стратегії. Отже, у бій, шановні першокурсники. Не зважаймо на те, що ми ще наймолодші, що губимося поміж корпусів та кабінетів, не встигаємо швидко писати і не розуміємо, що з нами відбувається. Незабаром усе стане на свої місця, і ми будемо сумувати за тим відчуттям докорінних змін у житті, що є в нас зараз.

• **Марія КИСЕЛЬОВА,**
Київський міжнародний університет

P.S. Ця публікація — лише початок соціокультурного, економічного, навіть правового і національного зрізу студентського життя у столиці. Чекаємо на ваші рефлексії, фантазії і побажання, студентство. Яким воно є і яким має бути, це легендарне життя української еліти: від гуртожитку і транспорту до клубних вечірок, театрів і логових будинків...

РАДІОШОК

Можна під'їхати одну зупинку тролейбусом, але я, як патріотка "пішкарусу", прямую повз "берьозову рощу", як мені пояснили. Хоча насправді це три нещасні білі берізки з чорними сльозинами. Тут завжди тусуються негри (пардон — африканці). Але вони зовсім не заважають мені мріяти про те, як я стану зіркою радіоефіру і мене буде слухати вся Україна. Після ліричного відступу. А тяжка реальність гепнулася на мене радіошоком.

Так ось, я — патріотично налаштована дівчинка з великими очима — приходжу і кажу, що хочу працювати. Програмний директор сяде мені на плечі, дає купу адрес, і

ХТО ВИ — «МУЖЧИНА ІЛІ ЖЕНЩИНА?»

Я взагалі-то людина ледача, але це не заважає мені дивуватися з того, що відбувається навколо мене. Починалося усе досить буденно. Я здала сесію у рідному Інституті журналістики і запроторила себе на практику. На відомій FM-ці. І все б нічого, якби не загроза стати таким собі "зомбі".

говорить, наче песиків: "Іскасть!" Чим я і займаюся кілька годин, аж поки мій мозок не перегріється і не почне бунтувати. Ви запитаєте, що роблять люди навколо мене. О, про це я можу довго і смачно розповідати, але... не хочеться розчаровувати всіх прихильників FM-станцій. Тому обмежуся коротенькою (але дуже емоційною!) розповіддю.

Усі працівники радіостанції (чоловік 12, може, й набереться) ніколи не збираються разом і майже не спілкуються один з одним. Кожен має свій час у прямому ефірі. Коли вже "відстрілявся", то можна й перепочити. Ось вам, шановні, універсальний — і один для всіх — рецепт відпочинку. Сідаєте за вільний "комп", заходите в Інтернет і "зависаєте" там довго-довго. Спочатку я сприймала це нормально, а потім почала переживати за цих людей. Сидять собі цілісніший день, майже не розмовляють між собою, сміються з комп'ютером (чи з ним, чи з нього — не зрозуміло), грають з ним у карти, "втикають" у "порно"...

— Я вчора так прикальнувся. Захажу на какой-то сайт і віжу тест: "Кто ви — мужчина ілі женщина?" Ну, думаю, сейчас я поотвічаю. Смотрю, а вопрос-то один: "Есть ли у вас член?" Га-га-га!!!

Де ж вони — активні, комунікабельні, ерудовані та веселі радіожурналісти? Де ж той драйв, який я сподівався відчути?

Натомість зазвонив Інтернетом ведучі зомбують радіослухачів, виливаючи на них усілякий непотріб, і заробляють на цьому непогані гроші. Їхня балаканина є "вишуканою" смаковою приправою до музики, яку подають прямісінько у вуха людині невибагливої і примітивної.

Практика залишилася далеко позаду, а це означає, що можна зітхнути з полегшенням (хух!). Ось тільки радіо я тепер майже не слухаю. А в Інтернеті дозволяю собі посидіти лише тоді, коли це конче необхідно.

• **Вікторія СОЛОНЕЦЬ**

ОРГАНІЗАЦІЇ

Сьогодні осередки "Молодої Просвіти" існують у більшості областей, активізується співпраця між ними. Значною мірою цьому сприяє відкриття у квітні цього року інтернет-сайту організації (www.mpp.org.ua). Його ресурси дозволяють кожному осередку при бажанні мати свій суб-домейн, а кожному члену "Молодої Просвіти" — власну поштову скриньку. Значних успіхів досягнуто за останній рік в організації роботи у Києві та столичній області. Осередки "Молодої Просвіти" створені і діють у більшості провідних ВНЗ столиці України, зокрема, у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Національному технічному університеті "КПІ" КНУКіМ, Національному авіаційному університеті

ЗЛЮТИ В СЕЛАХ І В СВІТОВІЙ ПАВУТИНІ...

ті, Києво-Могилянській Академії.

Робота з легалізації діяльності триває у місті Біла Церква, де осередок очолює Ольга Сліпченко, та Обухівському районі. Найближчим часом планується відкриття осередків "Молодої Просвіти" у Фастові, Кагарлицькому і Тарашанському районах.

Проминуло літо. Пора, коли молоді просвітняки Києва, відійшовши від роботи в осередках вузівських, продовжували працювати у регіонах України. Серед найпомітніших заходів цього літа на Київщині є перший "Зліт молодих просвітян Макарівщини", який відбувся у селі Грузьке. У програмі заходу були лекції з обговорення з історії організації, з історії Макарівщини, дискусійний аналіз роз-

витку та діяльності "Молодої Просвіти" та інших молодіжних організацій. Завершив зліт екологічний похід в урочище Обирки.

Просвітнянські ідеї набувають останнім часом усе більшого поширення серед молоді. Здається, що після "вибуху" "Молодої Просвіти" на початку 90-х років ХХ століття у Тернопільській області, коли членством у ній за кілька років було охоплено понад 13000 учнів та студентів, нині організації менш чисельні. Але керівництво "Молодої Просвіти" наразі робить ставку не на кількісні, а на якісні показники, має багато перспективних планів.

Серед першочергових — відродження молодіжних просвітнянських газет "ЛисТок", модернізація інтернет-сайту, студентські наукові

конференції, концерти, творчі вечори, зустрічі з відомими особистостями тощо.

Окремо ведеться робота над створенням збірника внутрішніх норм та правил роботи організації, історичного нариса "Молода Просвіта": історія з сьогоднішнього дня, в основу яких покладено архівні матеріали.

Головними напрямками роботи "Молодої Просвіти", як і раніше, залишаються розвиток та популяризація української мови та культури (сучасної та автентичної), поширення різноманітних знань, усебічний розвиток українського суспільства через розвиток окремої особистості.

• **Євген БУКЕТ**

СТУДЕНТСЬКИЙ ЖОВТЕНЬ

ЯК ГАРТУВАЛАСЯ ЗОВСІМ НЕ СТАЛЬ

Некругла дата. У жовтні 1990-го на Майдані, який тоді ще не називався Незалежності, розпочалося студентське голодування за відставку голови Ради Міністрів Масола і проти підписання нового союзного договору. Як не дивно, кілька сот студентів таки перемогли. Хоч і ненадовго...

Напрошуються історичні паралелі — а що, якби студенти голодували зараз, наприклад, проти підписання угоди про ЄП? Чи могли б свого? Навряд. Двічі в одну й ту ж воду не входять, а повторена вдруге героїчна ідея перетворюється на фарс. У середині 1990-х голодування було повторили — сьогодні годі згадати, за що і проти чого, акція мала нульовий результат і не мала розголосу.

І студент сьогодні вже не той — він здобуває вищу освіту в незалежній Україні власною шкірою, а ще — обкладинки залікової, — усвідомлюючи існування табу на масові акції протесту. За участь у них можуть заперосто відрахувати з університету, і посягнуватимуть це зовсім не політичними мотивами, а банально пропущеними заняттями. Ректори, чимало з яких, до речі, були ректорами і тоді, теж багато чого навчилися...

13 років тому учасників голодування відраховували трохи не масово, але незабаром поновлювали — під тиском громадськості чи депутатів-рухівців. Відтак студент повертався до рідної аудиторії в ореолі героя, що постраждав за ідею. Гірка сьогоднішня іронія, яку в 1990-му зовсім не сприйняли б. Гіркота, тим не менше, залишилася — на плечах голодуючих студентів хтось в'їхав до парламенту, навіть примудрився заробити якусь копійчину, зробив собі піар тощо. Пам'ятаю один круглий стіл у Чернівецькому університеті, організований учорашнім комсомольським функціонером. Тема — студентське голодування. Хлопчик Борис, як кажуть, пороку не нюхав, і на асфальті в Києві й дня не пробував, але подав справу так, нібито він був чи не найголовнішим організатором акції. Молодша студентська генерація Борисові вірила — незважаючи на вже тоді солідне черевце. Бориса довелося бачити недавно в Києві — після кількох хлібних посад у чернівецьких то мерії, то обласній держадміністрації забавалося столичного розмаху. Сто відсотків, що на співбесіді з майбутнім босом Борис згадуватиме про свою участь у студентському голодуванні 1990 року, бо він уже й сам у це повірив.

Жовтень 1990-го був першим і, мабуть, останнім масовим виступом політичних романтиків. Романтизму, як відомо, історія не пробачає, але саме він, як не дивно, виявляється рушієм історичного прогресу. На зміну патріотам-романтикам приходять патріоти-прагматики, у нас же прийшли просто прагматики — не зовсім патріоти, чи й зовсім не патріоти. Але все одно — слава студентському жовтню! Бодай за те, що він був.

Доля голодуючих студентів склалася так, як склалася, — по-різному. Я знаю двох емігрантів до Канади, лікаря-педіатра у райцентрі, одного хронічно безробітного, ще є два депутати обласного рівня. Загалом — кілька сотень ще молодих людей, яким пощастило

З осені... Селяни звезли збіжжя до комор. Навіть у найбіднішій родині з'явився хоч маленький, але достаток.

Покрова Пресвятої Богородиці — мати свята Покровонька — наставала 14 жовтня. Історія свята сягає X століття. Уперше це свято виникло у Візантії, на яку в цей час напали араби. Оточивши Константинополь, вони намагалися захопити місто. Константинопольці зібралися на Всеношну відправу до Влахернської церкви. Під час Божої служби святий Андрій Юродивий та його учень Єпіфаній побачили у небі Діву Марію, що ступала повітрям разом з Іваном Хрестителем, апостолом Іваном Богословом та ангелами, тримала над віруючими християнами омофор і молилася. Покривало — омофор — у руках Богородиці сяяло великою небесною славою і виблискувало яскравіше за сонячне проміння, — і було як захисток від видимих і невидимих ворогів.

Це видиво додало мужності грекам, і вони перемогли. З того часу свято Покрови стало народним.

В Україні свято Покрови поширилося давно, оскільки християнство прийшло до Київської Русі з Константинополя. Перші ікони Богородиці були привезені в Київ в X столітті Анною, дружиною Володимира Святославича. Ці ікони стали чудотворними. По всьому світі є багато чудотворних ікон Божої Матері. В Україні ікона Покрови стала улюбленою. Зображується на цій іконі Матір Божа, що стоїть у повітрі й тримає у руках покрову (тканину), якою вона неначе покриває весь світ, оберігаючи його від нещастя і всяких бід. Сюжети ікон різні: серед них є ікони із зображенням під покровом Матері Божої Б. Хмельницького, І. Мазепи та інших гетьманів, єпископів і церков.

За всіх часів в Україні було збудовано багато церков, які носили ім'я Покрови. Тільки в Києві з 17-ти церков, побудованих за часів гетьманства, три були Покровськими.

Ще раніше, за часів козацтва, на Запоріжжі, як стверджує Д. Яворницький, було 13 церков Покрови Богородиці. Першу церкву на її честь козаки збудували в 1659 році в Чортомлицькій Січі. Покидаючи Запоріжжя, козаки взяли ікону Покрови із знаменитої Січової церкви до Задунайської Січі.

Ікона Покрови Пресвятої Богородиці була своєрідним символом України всіх часів. Під час Другої світової війни Українська Повстанська Армія теж обрала собі свято Покрови — як національне свято української армії.

Свято Покрови по всій Україні святкують піднесено й урочисто. На Буковині це свято називають "фест чинним".

Особливо значним це свято було для жінок та дівчат. У цей день кожна жінка покривала образ Матері Божої рушником. Такі рушники, принесені в дар церкви на образ Матері Божої, на Львівщині називалися "обітними".

Перед святом Покрови був гарний звичай на Покутті, Львівщині, Буковині — збиралися чоловіки й молоді хлопці толокою — покривали хати, справляли оголошення, шопи вдовиці чи сироті, "аби Матінка Божа їх благословила і покрила доброю долею, здоров'ям".

На Закарпатті на честь свята Покрови жінки дарували сорочину сиротині, бідній каліці, покриваючи немічних та дітей своїм покровом, освяченим молитвою доброчинності.

На Буковині на Покрову зберігся звичай обдаровування хлібом. До Покрови було майже закінчено роботи коло землі, а щоби врожаю стало на зиму та давав

дуже пересолону їжу, а лягаючи, просили: "Пресвятая Покрово-Богородице, най-но дасть мені, по милості Твоїй, пити той, хто має мене покрити". Той мав наснитися.

На Буковині була гра-ворожба на рушник. Дівчата вішали рушник на дереві та співали:

*Покровочко-Покровочко,
покрий мені головочку,
Заквітчай їй у барвінчик,
аби борзо мала вінчик...*

При останньому слові бігли до рушника: яка швидше схопить його, та швидше покриє голову — вийде заміж.

Ворожили ще й на долю. Дівчина варила пшеницю на воді з дев'ятьох криниць, а увечері, відрахувавши 72 кроки від воріт, виспала ложку каші на землю. Потім старалася взяти в руки, що потрапить: якщо земля — буде суджений хліборобом, тріска, паличка — тесля, якщо папірець — книжник.

На Покрову зранку мати з дочкою відчиняли навстіж сінешні двері та ворота — "аби свати заходили". На

ранній холод; пізніше птахи відлітають — зима не квапитиметься.

З Покрови господарі починали робити загати коло хат, затикали мохом стіни, давали лад і господарським приміщенням. На Покрову перший раз клали вогонь у печях. Розпалювали тільки дровами з вишні або яблуні, примовляючи: "Свята Покрове, покрій нашу хату теплом, а господаря добром!" Вважалося, що від цього у хаті всю зиму буде тепло.

На Покрову згодовували худобі останній сніп вівса і від цього часу тримали її вдома. Зерном із цього снопа годували курей. "До Покрови давали молоко корови, а по Покрові пішло молоко в роги корови", "До Покрови думай про пашу корови".

У Державному Музеї народної архітектури та побуту України у неділю, 12 жовтня, в експозиції "Закарпаття" біля церкви Святої Покрови із села Канора Закарпатської області відбудеться Свято Покрови. Після літургії, яка почнеться об 11 год. буде Церковний хід, освячення церкви після

СВЯТА МАТИ ПОКРОВОНЬКА

О. Охупкін.
"Покрова". 2003 р.

Церква Покрови села Канора Закарпатської обл.

Полтавщині, в центральній Україні — на Покрову зранку мати з дочкою йшли до комори і перекладали приготвлені рушники для заручин, примовляючи: "На рушнику стати, рушником сватів пов'язати".

Ще дівчата щиро молилися, примовляли до Матері Божої, стаючи на коліна перед іконою святої Покрови. Ніч перед Покровою набирала якоїсь таємничості... І виходили дівчата на поріг хати й закликали: "Свята Покровонько, покрій мою голівоньку".

А на ранок ішли до церкви покривати ікону рушником, а на Буковині — вишитою хусткою, і приказували: "Як я Тебе покриваю, так і мене покрій".

Покрова накривала траву листям, землю — снігом, воду — льодом, а дівчат — шлюбним вінцем. З цього самого дня починалися вечорниці.

Вважалося, що з цього дня починається зима: "На Покрову до обіду — осінь, по обіді — зима". Господарі примічали погоду: якщо вітер віяв із півночі — зима мала бути холодною і з великими снігами, якщо з півдня — теплою. У народі казали: "Свята Покрова землю вкриває — де листом, а де — сніжком". Відліт журавлів до 14 жовтня віщував

ківщини.

Тому цьогорічне святкування в Музеї свята Покрови буде величне, рідне, сповнене віри і глибокої духовності — бо церква XVIII ст. засріблилася новим покриттям.

О 12.30 — розпочнуться святкові виступи фольклорних колективів та гурту кобзарів і лірників.

На Покрову, вважали наші предки, треба добре покрити землю співанками, аби на ній весело жилося. Тому запрошуємо всіх бажаючих приєднатися до святкування, поспівати, повеселитися, покрити співом рідну землю, "аби сльозам не було місця, аби тільки сміх і веселість лилися".

Згідно з традицією, під церквою буде празничний ярмарок — "кормаш", де можна придбати ікони, свічки, святкові символи, обереги. Поспілкуватися з народними майстрами та професійними художниками.

Ласкаво прошу до Державного Музею народної архітектури та побуту України на свято Покрови.

Романа КОБАЛЬЧИНСЬКА, провідний етнограф Державного Музею народної архітектури та побуту України

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любов Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ющук.
Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук, Олег Бесський.

Адреса редакції: Завулок Музейний, 8, Київ-1, 01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://www.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

